

DE PLATE

TIJDSCHRIFT VAN DE OOSTENDSE HEEMKUNDIGE KRING „DE PLATE“.

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming.

Aangesloten bij de KULTURELE RAAD OOSTENDE
en het WESTVLAAMS VERBOND VAN KRINGEN VOOR HEEMKUNDE

Statuten gepubliceerd in de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en gewijzigd volgens de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 15 mei 1975 nr. 3394 en nr. 3395.

Verantwoordelijke uitgever: A. VAN ISEGHEM
IJzerstraat 1
8400 OOSTENDE

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen.

15 de jaargang, nr. 9 - September 86

VOOR DE INHOUDSTAFEL VAN DIT NUMMER, ZIE DE LAATSTE BLADZIJDE

SEPTEMBER - ACTIVITEIT

De Oostendse Heemkring DE PLATE heeft de eer en het genoegen zijn leden en belangstellenden uit te nodigen tot een voordracht die doorgaat op

donderdag 25 september 1986 om 20u30

in de conferentiezaal van de V.V.F. Oostende, Dr Colenstraat 6.

Onderwerp : 500 JAAR OMMEGANG-ZEEWIJDING te Oostende (1484-1984)

De spreker : de heer Lionel DEWULF, Doctor Juris en lid van de "Werkgroep Zeewijding".

Ieder jaar ter gelegenheid van het naamfeest van de Oostendse patroonheiligen Petrus en Paulus wordt de zee plechtig gewijd. Sinds mensengeheugen is het lot van Oostende en zijn inwoners nauw verbonden met de zee.

Hoever moeten wij in de geschiedenis teruggaan om de oorsprong van dit religieus gebeuren te situeren ?

Reeds van in het begin der Middeleeuwen bestond er een vorm van zegening der zeewateren. Zoals overal elders moet men ook in Oostende tot in de Middeleeuwen teruggaan om de processies te zien opstappen in de stad. Eerst werden mysteriespelen gehouden binnen de kerk zelf, die later op het plein uitgevoerd, zich uitbreidden tot een "processie".

Anderzijds is het in 1484 dat de Sint-Pietersprocessie werd omgevormd tot de Sint-Pieters- en Pauwelommeganck, wat kon betekenen dat enkele wereldlijke taferelen werden toegevoegd, ontleend aan geschiedenis en gildewezen.

Eeuwenlang ging de ommegang de Zeewijding vooraf met onderbrekingen tijdens vreemde bezettingen en oorlogen. In 1975 ging voor de laatste maal de ommegang uit in de Oostendse straten. De Zeewijding te Oostende zou voortaan plaats hebben op de Dag der Zeelieden, met bloemenhulde aan het Monument op de dijk.

In 1984, een merkwaardig verjaardagsjaar voor Oostende, waar allerlei vieringen in het teken stonden van zee, haven en visserij, werd op de dag der Zeewijding, een uitgebreide botenparade gehouden : een stoet te water van versierde zeeschepen en yachten met evocatieve groepen of een nieuwe traditie die de vroegere ommegang moet vervangen ?

Dhr Lionel DEWULF, doctor juris en lid van de "Werkgroep Zeewijding" zal over dit onderwerp handelen. Wie van Oostende, zijn vissersgebruiken en gewoonten houdt, zal een boeiende avond, met een vleugje Oostendse trots en heimwee kunnen bijwonen.

Na de voordracht wordt een film van een tiental minuten vertoond over de Zeewijding van 1985.

Zoals altijd is de toegang vrij en kosteloos, ook voor niet leden. Men zegge het voort.

J.B. DREESEN

EERSTE OKTOBER - ACTIVITEIT

De Oostendse Heemkring DE PLATE heeft de eer en het genoegen zijn leden en belangstellenden uit te nodigen tot een namiddag diavoordracht die doorgaat op

dinsdag 7 oktober 1986 om 15 uur

in de conferentiezaal van de V.V.F. Oostende, Dr Colenstraat 6.

Onderwerp : OOSTENDE IN DE BELLE EPOQUE

De spreker : de heer J.B. DREESEN

De eeuwwisseling is de tijd die door de bourgeoisie naderhand de "Belle Epoque" zal genoemd worden. Niettegenstaande de gebeurtenissen leek het leven op dat ogenblik zacht voor de genietende en zeer zelfgenoegzame burgerij. Er was een vertrouwen in de toekomst van de mensheid dank zij de vooruitgang van de wetenschap en comfort. Er was een overgave aan de zekerheid van de rijkdom. De glimlachende zorgeloosheid deed geloven in de volmaakte stabiliteit van de wereld en de munt. Het leven was een dronken wervelstroom. En nochtans was er de zaak DREYFUS, de oorlogsdreigingen, de provocaties, de anarchistische aanslagen, de Boerenoorlog, de Boxersopstand, de Japans-Russische oorlog, de scheiding van kerk en staat, de koloniale veroveringen en avonturen, de eerste Russische revolutie, de grote allianties, de officiële bezoeken enz.

Voor Oostende begon de Belle Epoque met Leopold II. Een schitterende en kosmopolitische schare hoogheden, schoonheden, vedettes en miljonairs werden door de herhaalde aanwezigheid van Leopold II vanaf 1860 naar Oostende aangetrokken. De genoegens van het strand waren voor hen van minder tel dan de Palaces, de casinos, de recepties, de concerten, het toneel, de elegantiewedstrijden, de bloemenoptochten, de wedrennen, de spelen, het duivenschietsen. De mode heerst er onder al haar vormen : rijtijen, autos, luxe, toiletten. Het was wellicht de gouden tijd voor Oostende, die echter met de inzet van Wereldoorlog I onherroepelijk werd afgesloten.

Aan de hand van een honderdtal dia's schetst onze secretaris u een beeld van hoe het Oostende van toen er uitzag. Een door en door Oostendse namiddag voor al diegenen die met nostalgie kunnen terugdenken aan de gouden Oostendse jaren.

Zoals altijd is de toegang vrij en kosteloos ook voor niet leden.

A. VAN ISEGHEM

A. STRACKÉ EN DE OORLOG 1914-1918 (1)

Toen de eerste wereldoorlog uitbrak was A. Stracké ruim 68 jaar oud. Een leeftijd waarop men zich definitief uit de zaken kan terugtrekken. Zoals ik vroeger al zei exploiteerde A. Stracké het Hôtel d'Allemange (dat de Zusters van Sint Jozef in april 1914 van de erfgenamen Serruys-De Brouwer gekocht hadden) tot begin augustus 1914. (cf. De Plate, 15e jg., nr 1, jan. 1986). De oorlog onderbrak niet alleen brutaal het magere seizoen (iets meer dan 300 gasten logeerden in het Hôtel d'Allemagne) maar bezorgde A. Stracké ook allerlei moeilijkheden.

In zijn autobiografie (gedateerd januari 1926 - de 28ste van die maand zou A. Stracké 80 jaar worden) wijdt hij vier volle bladzijden (van de 17) aan de oorlog die voor de bejaarde Duitse Oostendenaar op dramatische wijze begon. Het is hoofdzakelijk op dat document, dat kritisch gelezen moet worden, dat de volgende aantekeningen berusten. Ik volg hier getrouw het relaas van zijn belevenissen en geef tussendoor wat commentaar.

"Vanaf 't begin van de oorlog", schrijft A. Stracké, "heb ik mijn hotel met de twee aanpalende huizen, met meubels en linnengoed, ter beschikking gesteld van het Rode Kruis". (N.B. Het Hôtel d'Allemagne was nr 37 in de Kaaistraat. Die twee aanpalende huizen waren nrs 39 en 41 aangekocht door A. Stracké respectievelijk in 1893 en 1888).

"Duizenden zieke of gekwetste Belgische en Franse soldaten hebben we er verzorgd." (N.B. Dat "duizenden" lijkt mij hyperbolisch, maar zulke overdrijvingen vinden we meer bij A. Stracké).

"We moesten ook, zoveel het in onze macht was, de ongelukkige gekwetsten bijstaan die in de lokalen en op de perrons van het station op britsen lagen". (N.B. Bedoeld is : het oud station op het Hazegras). "Voortdurend werden grote ketels koffie en hele korven boterhammen erheen gebracht. Die droeve taak begon de dag van de eerste schermutseling tussen onze gendarmen en Duitse ulanen bij Snaaskerke brug waar de eerste gekwetsten vielen". (N.B. Dat was op dinsdag 25 augustus 1914 - cf. ELLEBOUDT-LEFÈVRE, Oostende onder de Duiste bezetting (= O.D.B.), p. 22 en volg.)

"Elke dag groeide hun aantal aan zodanig dat alle lazaretten vol lagen". (N.B. In alle belangrijke gebouwen en hotels van de stad waren er inderdaad ambulances ingericht). "Lichtgekwetsten werden door onze maalboten naar Engeland of Frankrijk verscheept. Dat ging door tot de avond van de 14 oktober de dag waarop alle lazaretten ontruimd waren, met uitzondering van twee stervende soldaten die niet meer vervoerd konden worden. De ene was een Belgische soldaat die op 16 oktober stierf, de andere, een Franse soldaat, die twee dagen later overleed. Ik heb ze - zoals ik bijna altijd deed - naar hun laatste rustplaats begeleid." (N.B. Die laatste bewering van A. Stracké wordt onrechtstreeks bevestigd door O.D.B. p. 62. Daar is sprake van twee Belgische soldaten gestorven, de eerste dagen der bezetting, in het lazaret van Stracké. Ze worden naar het kerkhof gebracht "vergezeld door een aantal voorname ingezetenen". En ongetwijfeld behoorde A. Stracké daartoe. Formeel daarentegen is het (anonieme) oorlogsdagboek dat onder de titel : "Vier jaar onder de klauwen der Duitse barbaren" (K.D.B.) als feuilleton verscheen in "De Duinengalm" onmiddellijk na de oorlog. (Emiel SMISSAERT heeft mij meegedeeld dat zijn grootvader Aimé SMISSAERT (1876-1926) met de hulp van

medewerkers die oorlogskroniek heeft opgesteld). In "De Duinengalm" nu van 7 mei 1920 lezen we dat op zondag 15 november 1914 om 8 uur drie Franse soldaten, overleden in de ambulance van Stracké, begraven werden. In de begrafenisstoet, zegt het dagboek, liep A. Stracké).

"Op 15 oktober werd de stad door de Duitse troepen bezet. Om 6 uur 's avonds werd ik in mijn huis aangehouden door een officier van de Generale Staf die vergezeld was van zijn secretaris. Ik werd ervan beschuldigd bij de Belgische militaire overheid een Duitse officier aangeklaagd te hebben als spion. Die officier was in Oostende gefusilleerd en voor die misdaad moest de stad Oostende 2 miljoen mark boete betalen. Indien ik schuldig bevonden werd zou ik 's anderendaags terechtgesteld worden. Daar ik mezelf niets te verwijten had, heb ik kalm geantwoord: "Een mooi vooruitzicht". Drie uur lang werd ik ondervraagd. Hier volgt mijn verklaring die ik moest ondertekenen als strokend met de waarheid. In de namiddag van 28 juli kwam hier een Duits reiziger een kamer huren voor 14 dagen. Waarschijnlijk zou hij langer blijven want hij had het inzicht zijn vrouw te laten overkomen. De man voegde erbij dat hij al in 1912 bij mij gelogeed had. In de vreemdelingenlijst schreef hij zich in onder de naam CORNU, directeur in Kiel. Ik gaf hem kamer 60 en we werden het eens over de prijs van 12 ₣ 50 voor volledig pension. Ik heb me gewoon met hem beziggehouden zoals ik met al mijn gasten omga. Maar ik twijfelde eraan of die heer al bij mij gelogeed had. In mijn boeken vond ik geen spoor van zijn naam. Ik noch mijn personeel herkende zijn gezicht". (N.B. In de "Liste officielle des étrangers" van 28 juli 1914 in "La Saison d'Ostende" komt er geen CORNU voor. Hij wordt trouwens voor het hele seizoen niet vermeld als gast bij Stracké. Er is geen reden hier om aan de mededeling van onze hotelier te twijfelen zodat wij in dit geval weer een bewijs hebben van de onnauwkeurigheid van die "liste officielle". Of die CORNU twee jaar tevoren ook bij Stracké gelogeed had, kon ik niet achterhalen omdat de jaargang 1912 van "La Saison d'Ostende" in onze stadsbibliotheek ontbreekt. En nu het vervolg van Strackés verhaal).

"In de nacht van 2 op 3 augustus is die heer tegen 5 uur 's morgens haastig naar het hotel gekomen in een open rijtuig en bedekt met bloed. Hij zag me in de ingang deur staan en riep me van ver toe: "Kijk maar, zo worden de vreemdelingen hier in Oostende behandeld". Hij verklaarde dat hij aangevallen was, zonder te zeggen waar. Ik heb hem in mijn bureau binnengelaten om zijn wonde te wassen en te verbinden. Ik zei hem dat ik het Rode Kruis-brevet bezat en alles had om hem te verzorgen. Daar hij mijn voorstel beslist afwees heb ik hem verbanden gegeven en me verder niet meer om hem bekommerd.

Intussen hadden al mijn buitenlandse gasten het hotel en Oostende verlaten uitgenomen een Engelsman met zijn vrouw, oude klanten, en verder een Duitse familie met 4 bedienden die de vorige dag aangekomen waren en via Holland naar Duitsland wilden terugkeren.

Op 5 augustus, om 10 uur 's morgens, kwam een inspecteur van de veiligheid vergezeld van een onzer politiecommissarissen en vier leden van de Burgerwacht per auto bij mij aan. Hij vroeg mij welke vreemdelingen er nog in mijn hotel verbleven. Ik wees hem het Duits gezin aan dat gereed was om afscheid te nemen en ook het Engels echtpaar dat op het punt stond met de maalboot

af te varen. Na hun papieren nagezien en de personen afgetast te hebben, gaf hij hun de toelating onmiddellijk te vertrekken. Daarop zei hij mij : "U hebt nog een Duitser, waar is hij ?". Ik antwoordde dat hij uitgegaan was maar dat hij terug zou zijn tegen het diner.

Op het ogenblik dat de auto met de inspecteur wilde vertrekken kwam de Duitser aan. Dadelijk werd hij gevat en in de eetzaal geduwd. Hij moest de handen opsteken en werd afgetast. In zijn jas vonden ze de epauletten van een Duits officier. De inspecteur gooide die op tafel en zei : "Dat is de spion die we zoeken". Hij werd geboeid en met de auto naar het politiebureau gebracht. Ik moest de hotelrekening voorleggen. Ze bedroeg 127 ₣ die me door de politiecommissaris werden uitbetaald van de 1800 D.M. die op de spion gevonden waren.

Het is mij niet bekend of die man in Oostende gefusilleerd werd. Dat kan ik niet aannemen want die zaak zou zeker ruchtbaar gemaakt zijn. Daarom meen ik dat de stad Oostende even onschuldig is in die zaak als ikzelf en het zou een schreeuwende onrechtvaardigheid zijn de stad Oostende een boete van 2 miljoen mark op te leggen. Daarop werd mij geantwoord dat mij dat niet aanging. (N.B. Wel eigenaardig dat O.D.B. met zijn uitgebreide informatie vooral uit 't begin van de bezetting - van die spionnagegeschiedenis niets afweet maar een ander feit vermeldt dat sterk op het eerste gelijk. Op p. 10 aldaar is er nl. spraak van een Duitse kapitein EBERHARD die op 4 augustus 1914 (dus in de tijd van die CORNU) bij het verlaten van het Hôtel Continental gesnapt werd, "met 3.400 ₣ in Duits goud, 100 ₣ in Belgische 5 frankstukken en een alfabet in cijferschrift bij zich". Hij werd aan de militaire overheid uitgeleverd, later door de krijgsraad ter dood veroordeeld en gefusilleerd. Je vraagt je af of hier soms geen verwarring gebeurd is. Anderzijds lijkt Strackés gedetailleerd verslag waarheidsgetrouw).

"Na mijn verklaring in het dubbel getekend te hebben werd ik vrijgelaten tot 's anderendaags 's morgens 9 uur. Ik moest me dan weer ter beschikking houden van die officier die ondertussen de waarheid van mijn verklaring wilde onderzoeken. Zo ze onwaar bleek zou ik voor de krijgsraad gebracht worden. De hele dag ben ik tot hun beschikking gebleven maar gelukkig heb ik die heren niet meer teruggezien.

Zo begon de bezetting voor mij. Wij hadden ontzaglijk veel werk en ik wilde stipt mijn plicht doen. Gedurende de hele oorlog heb ik als lid van het Rode Kruis gewonden helpen verbinden, begraven en ontgraven, de doden vervoeren niettegenstaande het gevaar van kogels en obussen. Ook ben ik er trots op dat ik mijn verplichtingen nagekomen ben".

(N.B. Helemaal buiten het oorlogsverband last A. Stracké hier onverwacht de herinnering in aan zijn reis naar het hof van vorst Ferdinand van Bulgarije. Dat gebrek aan samenhang moeten we op rekening schrijven van zijn leeftijd. Die reis heb ik besproken in De Plate, jg. 14, 1985, nrs 2, 3, 4 en 5. Na het noteren van zijn Bulgaarse reis (in 1906) neemt A. Stracké onmiddellijk het relaas van zijn oorlogsbelevissen weer op).

(wordt voortgezet)

G. BILLIET

TER CUERE JAARBOEK . . . . even voor u gelezen

Ter Cuere Jaarboek 1985 brengt ons, eens te meer, enkele belangrijke bijdragen met betrekking tot de centrale as van onze kust, Bredene-Oostende.

Richard VERBANCK, erevoorzitter van Ter Cuere, zet in met een zeer merkwaardige bijdrage over ZEGHER JANSZONE, één van de leiders van de opstand van de Kustbevolking tussen de jaren 1323 en 1328. Deze opstandelingen die de geschiedenis zijn ingegaan als de "Kerels, Kaerlen of Vrijmannen van Vlaanderen" stonden in het Veurnse onder leiding van NICOLAAS ZANNEKIN, die in 1328 (bij de slag van CASSEL) met 1200 Vlamingen sneuvelde. In het Brugse Vrije waren respectievelijk ZEGHER JANSZONE en LAMBERT BOVYN tot hoofdman gekozen van de opstandelingen in het noorden en het oosten van het Vrije.

Op basis van bestaande bronnen, die hij echter kritischer onderzoekt plaatst Richard VERBANCK de strijd van Zegher Janszone en de Kerels van Vlaanderen in een meer genuanceerd daglicht, dan dit door de officiële geschiedschrijvers tot nog toe werd gedaan. Ook haalt hij een reeks argumenten aan waaruit blijkt dat Zegher Janszone een inwoner van Bredene was.

Een uitstekende bijdrage van de soort die de geschiedenis, in ons land spijtig genoeg beneden het vriespunt gekwoteerd, terug kan doen herwaarderen.

De tweede bijdrage, van de hand van de Oostende Havenkenner Fernand GEVAERT, onderhoofdman van Ter Cuere, handelt over OOSTENDE 1944-1945, BRITSE OORLOGSHAVEN. Het is een bijzonder interessante en zeer uitvoerige bijdrage over de Oostendse haven bij en na de bevrijding.

Op het stramien van een onuitgegeven rapport over THE BELGIAN PORT OF OSTEND van de 21ste Armygroup, waarvan een exemplaar in de Stadsbibliotheek van Oostende berust, en op basis van diverse andere geallieerde bronnen geeft hij een overzicht van de toestand van de haven bij de bevrijding in september 1944 en de inzet van de Engelsen om de haven in een minimum van tijd weer gebruiksklaar te maken. Een waardevolle bijdrage in de geschiedenis van de Oostendse haven.

De derde bijdrage "ROND DE EBESCENTRALE TE SLIJKENS-BREDENE" van de hand van Jos COENYE is in feite een aanvulling en rechtzetting van het basisartikel over dit onderwerp (Jaarboek Ter Cuere 1984). Het gaat voornamelijk over de plaats van het Bredens Gemeentehuis in de vroegere jaren.

Een vierde bijdrage "VAN PATRONAGE TOT CAPPELRIE" door Frans VANLEENHOVE heeft betrekking op de ontwikkeling van de parochiale school, de feestzaal en de bibliotheek van Bredene-dorp. Het is een typisch lokaal onderwerp, waarin bondig de geschiedenis geschetst wordt van het wel en wee van een parochiale instelling, die wel van naam veranderde maar waarvan de doelstellingen identiek zijn gebleven. Het is een uitstekend initiatief dat deze "Schuifjes" van het dorpsleven en gebeuren ten gepaste tijde te boek worden gesteld. Door de vele namen die er in voorkomen en de verschillende groepsfoto's zal het een drukgelezen bijdrage worden.

Het jaarboek besluit met een overzicht van de werking van de Kring in 1985, de samenstelling van de Raad van Beheer en de ledenlijst die zo maar even 725 namen bevat.

Typografisch is het werk zeer verzorgd, een pluimtje op de Ceure-
hoed.

Samen met het Jaarboek verscheen ook het derde TER CUERE CAHIER.
Dit cahier is volledig gewijd aan tekeningen van de diepbetreurde
CAMILLE GESELLE. Onder de titel BREDENE GETEKEND werden in dit
cahier 60 tekeningen verzameld die een onschatbare plaatselijke
documentaire waarde hebben voor Bredene. Spijtig dat door het
verkleinen van de tekeningen tot het formaat van het Cahier
deze tekeningen van Camille Geselle minder goed tot hun recht
komen. Zijn pointillé-techniek verdraagt nu eenmaal geen verklei-
ning. Het is echter een zeer gelukkig initiatief dat het werk
van deze bescheiden kunstenaar en verdienstelijk Heemkundige
op deze manier bij een ruimer publiek bekend geraakt.

Jaarboek en Cahier vormen samen een waardevolle inbreng in de
wereld van de Heemkunde en de lokale geschiedenis en zijn eens
te meer een blijk van levenskracht van onze zustervereniging.

J.B. DREESEN

# # # # # # # # # # # # # # #

ROUWBEKLAG

In mei overleed ons geacht lid de heer André VANDENAUWEELE.
Hij was sinds talrijke jaren lid van onze vereniging en had
enkele merkwaardige bijdragen voor ons tijdschrift geleverd,
o.a. over zijn herinneringen aan de talrijke Kursaalconcerten
die hij bijgewoond had. Hij was immers een groot muziekliefhebber,
voor wie de orgelmuziek zijn grote liefde kende.

Talrijke jaren was hij stadsambtenaar tot hij overging naar de
dienst EBES. Toen hij op rust ging publiceerde hij nog een zeer
degelijke en interessante studie "Gas, water en electriciteit
te Oostende". Deze historiek over een Oostends onderwerp over
hetwelke er nog nooit een studie gepubliceerd was kwam in 1982
van de persen.

"De Plate" biedt aan de Familie van de heer André VANDENAUWEELE
haar oprechte bliken van deelneming aan in het zwaar verlies
dat hen heeft getroffen.

A. VAN ISEGHEM
Voorzitter

# # # # # # # # # # # # # # #

ENSOR & SLIJKENS

Tijdens de april veiling bij DE VUYST in Lokeren was een ets
van Ensor te koop, n.l. T 50 "Hutten uit 1888" (1).

In potlood had Ensor onderaan dit bewuste exemplaar bijgeschreven :
"ce coin discret du vieux Sas Slijkens". Allicht is de ets dan
ook een voorstelling in spiegelbeeld van een bepaalde topografische
situatie ?

Wie weet er het fijne van ?

Norbert HOSTYN

(1) afb. in A. TAEVERNIER, James Ensor : geïllustreerde catalogus
van zijn gravures, Ledeberg, 1973.

VERGETEN OOSTENDSE KUNSTSCHILDERS - CXVI - M.R. COENEGRACHTS

Geboren op 14 februari 1915 te Hampstead-London, uit Vlaamse ouders.

In het interbellum woonde Marie-Rose Coenegrachts lange tijd te Oostende, Witte Nonnenstraat, 67. Vandaar dat we haar in deze artikelenreeks opnemen.

Wat volgt komt uit het tijdschrift "VLAANDEREN".

1935. Behaalde het diploma lerares siertekenen met de grootste onderscheiding aan het H. Grafinstituut te Turnhout. Aangemoedigd door James Ensor, wijdde ze zich vooral aan de schilderkunst. Int. onderscheidingen : Grand Prix du Constantinois (1955-Algerië) - Prix du Comité de France (1955-Vichy) - Prix de la Critique (1961-Vichy) - Bronzen Medaille (Académie Européenne des Arts-1973) Croix d'Honneur de Chevalier (Frankrijk A.E.A. 1973).

Nam deel aan 36 internationale tentoonstellingen zowel in Europa als in Afrika en in Amerika. Hield zelf vele persoonlijke tentoonstellingen zowel in binnen- als buitenland en nam deel aan talrijke groepstentoonstellingen. Hartstochtelijke reizigster bezocht vele landen van Europa, Noord-Afrika, Canada en de Verenigde Staten.

Maakt deel uit van het Christelijk Vlaams Kunstenaarsverbond en van de Belgische Vereniging voor Kunstenaressen waarvan ze secretaresse is. Is tevens lid van de "Académie Européenne des Arts" (zetel te Parijs).

Als lerares plastische opvoeding, verbonden aan het technische instituut Immaculata te Tienen en aan het instituut Mariadal te Hoegaarden. Kreeg een T.V. uitzending op 12 mei 1956 "Kennismaking met Mevr. Coenegrachts voorgesteld door Piet van de Sijpe".

Coenegrachts stelde 2 x individueel tentoon in de Oostendse galerij "STUDIO" (1936 & 1937).

Ze was vooral gekend voor haar fors en "mannelijk" geschilderde landschappen.

+ - - - - - +

VERGETEN OOSTENDSE KUNSTSCHILDERS - CXVII - A. COURMES

Franse kunstschilder, woonde en werkte tijdens het interbellum een tijdlang te Oostende. In 1930 was zijn adres Groentenmarkt 4.

Zichten op Oostende in een erg persoonlijke figuratieve stijl. Werken van hem zijn gereproduceerd in VANDEPUT, Ostende et le littoral belge.

+ - - - - - +

VERGETEN OOSTENDSE KUNSTSCHILDERS - CXVIII - A... DEBRUYNE

A... Debruyne staat vermeld in de eerste uitgave van de Annuaire général des Beaux-Arts de Belgique (1929-1930) als Oostends kunstschilder. Zijn adres was James Ensorgalerij 22.

Meer is ons over hem niet geweten.

+ - - - - - +

VERGETEN OOSTENDSE KUNSTSCHILDERS - CXIX - J. DE WULF

Woonde Rentenierstraat 39.

Werkzaam tijdens de jaren kort na W.O. II.

Bron : Annuaire des Beaux Arts de Belgique, VI, Brussel Parijs, 1950-51.

* +   + *

VERGETEN OOSTENDSE KUNSTSCHILDERS - CXX - MEVROUW R. HENNO

Oostendse amateur schilderes. Woonde ca. 1956 in de Prof. Vercouilliestraat 8.

Nam deel aan het Salon 1956 van de Oostendse Kunstkring (Kon. Galerijen) met : "Idylle", "Moeder en kind", "Dageraad", "Bron" & "Wezen en schijn".

* +   + *

VERGETEN OOSTENDSE KUNSTSCHILDERS - CXXI - DENISE MERLEVEDE

Bloemenschilderes; lid van de Oostendse Kunstkring.

Exposeerde "Rode pioenen" en "Hortensias" in de "Tentoonstelling van West Vlaamse Schilder en Beeldhouwkunst" (Kon. Galerijen, 14-31 aug. 1952).

Bron : Catalogus van de tentoonstelling (P.O.B., Oostende).

Norbert HOSTYN

# # # # # # # # # # # # #

DE ZEEWIJDING TE OOSTENDE, vroeger en nu (1)

Voor twee jaar besliste het Oostends Stadsbestuur, na ruggespraak met de dekenij, de jaarlijkse Zeewijdingsplechtigheid te houden op vaste datum : nl de laatste zondag van juni. Voorheen had de Zeewijding meestal plaats op de zondag dichtst gelegen bij 29 juni, zijnde het feest van de heiligen Pieter en Paulus, patroons van onze stad. Tot en met 1975 ging daarmee gepaard een ommegang of Zeewijdingsprocessie.

Sedert een tweetal jaar verloopt de plechtigheid aan het Monument der Zeelieden kleurrijker, stijlvoller en kunstzinniger. Er wordt tevens weer aangeknoopt met een vroegere traditie : de Oostendse vloot vaart gelint en gepint de havengeul uit en ligt zwalpend voor de rede de Zegen af te wachten. Het sirenengeloei vanop zee en het luiden van de scheepsklok aan het altaar brengen alzo op het hoogtepunt de zeelieden aan wal en die aan boord dichterbij elkaar.

Voorals de folkloristische zijde van de plechtigheid werkt aantrekkelijk op de toeristen. Komt het religieus beleven dan in de verdrukking te staan ? Is de Zeewijding een anakronisme ? Feit is dat zeer vele Oostendenaars, gelovigen en anderen, betreuren dat de SS Pieter en Paulus ommegang verdwenen is. Het is toch misschien merkwaardig dat midden de jaren 70 precies uitgerekend uit de toenmalige liberale oppositie protesten weerklonken in de gemeenteraad tegen het afschaffen van de ommegang. Wijlen John HERMANS en ook Marcel VANHALMEN pleitten herhaaldelijk voor een opfleuren van de Zeewijding.

Ooit werd de Zeewijding in de 19e eeuw in vraag gesteld door een Franstalige Brusselse krant die met het gebeuren de draak stak en o.m. schreef over deze oude geplogenheden als "plechtigheden die plots opnieuw in 't leven geroepen werden en dat het beter ware geweest dat alles te vergeten".

Verontwaardigd reageert in 1834 het Oostendse weekblad "Feuilles d'annonces" tegen deze (misplaatste ?) onwetendheid : "Was die korrespondent dan misschien vergeten dat die plechtigheid reeds was hernomen sedert de afsluiting van het Konkordaat tussen de Paus en Napoleon ? Of was de korrespondent misschien nog nooit komen kijken ? Hij zou wel hebben opgemerkt dat alles in ware ingetogenheid doorging en hij zou het wel inzien dat hier niets belachelijk diende te worden gemaakt. Overigens de processie begeeft zich niet naar de oever van het water, maar tot op de vestingen van de stad. Wel vanop de rand van de stad werd de zegen gegeven, juist zoals in de "oude goede tijd". Nu valt het moeilijk te achterhalen wanneer in de "goeie oude tijd" de Zeewijding een aanvang nam. Toch wordt in dit artikel een poging gedaan.

De vroegste Zeewijding

Wat we nu kennen als de "kustvlakte" was bij het begin van onze tijdrekening volledig door de zee overspoeld en de Noordzee beukte tot vlak bij het huidige Brugge. Tussen de 7e en 9e eeuw trok de zee zich terug en het Oud Oostende lag insgelijks in zulke schorre : Ter Streep (eigenlijk Testerep). De strijd tegen de zee, de drooglegging en de omvorming tot Polder duurde 500 jaar. Er ontstonden duinen en zelfs (primitief) aangelegde dijken. De Italiaanse dichter Dante ALIGHIERI (+ 1321) heeft in enkele van zijn universele en visionaire verzen de grootheid van Zee-Vlaanderen kort maar raak geroemd.

Hier volgt de Italiaanse tekst van het vierde, vijfde en zesde vers, Zang XV uit Inferno :

Quale i Fiamminghi tra Guizzante e Bruggia,
Temendo il fiotto che ver lor s'avventa,
Fanno lo schermo pérche il mar fuggia"

waarvan deze vrije vertaling : Als tussen Brugge en Wissant
de Vlamingen langs het strand
verschrikt de zee zien wassen,
laat geen zich nog verrassen,
maar bouwen zij de dijken
die elk geweld doen wijken !"

(geciteerd door René DUYCK in "Brugge die Scone", maart 84).

De naam Oostende verschijnt voor het eerst in sommige teksten van de 9e eeuw. De schapenteelt en de visvangst worden er beoefend. Oostende-ter-streep was stillaan een vissersgehucht bestaande uit enkele families. Graaf Robrecht de Fries, ooit nog door de Paus in de ban van de Kerk geslagen, liet na zijn bekering overal in Vlaanderen kerken bouwen, en zo ook in 1071 aan het Oostende van Ter Streep. Oostende had een (houten ?) kerk en ...ook een pastoor. Sinds mensenheugenis is Oostendes lot verbonden met de zee. Niet alleen de visserslui waren afhankelijk van de zee, maar ook de schamele boeren vreesden de overstromingen : de oogsten konden vernietigd en de gewonnen Polders mochten niet (opnieuw) te zoutig worden. De bescherming van de Allerhoogste en Schepper der natuurkrachten werd afgesmeekt. De priester begaf zich tot op een hoge duin en zou vandaar uit de zee hebben gezegend. In die tijd kon het moeilijk anders : de nederzetting was immers nog niet ommuurd. Het groeiende dorp werd in 1267

tot stad verheven. Stadsarchivaris LOONTIENS zinspeelde dat in de 13e eeuw de wijding werd gegeven vanuit de kerk die zich toen toch uiterst tegen de zee kant bevond. Elders in onze gewesten gaf men immers van op de kerketoren een zegen over de stad.

Soms gaf de priester eenvoudig de zegen met de hand, soms met een gewoon kruis. Volgens de kerkgeschiedenis raakte de remonstrans pas tegen het einde van de 14e eeuw in gebruik.

Oostende ter Streep werd zo geweldig door de zee aangevallen dat men in 1334 reeds dacht aan het verplaatsen der kerk. In 1396, volgens de charter van Philips de Stoute, was de stad reeds voor de helft of nogmeer, door de golven verslonden. Twee jaar eerder was besloten kerk, schepenhuis en markthalle meer naar het zuiden over te brengen. Een nieuw Oostends tijdperk in volle middeleeuwen kon beginnen.

Van Rederijkersspel tot Processie en Ommegang

De "Zèewidienge", zo noemde men tot voor kort de processie die op 29 juni zijnde het Patroonsfeest van SS Pieter en Paulus, of de dichtsbijgelegen zondag plaats had. Zoals hierboven uiteengezet bestond er reeds van in het begin der Middeleeuwen een vorm van zegening der zeewateren. De zoëven geschetste ceremonie bestond hoogstwaarschijnlijk in de 13e eeuw. Tenandere in onze streken had men van oudsher speciale bezweringen voor alles wat voorspoed of rampen kon bijbrengen.

De benaming "zeewijding" wordt volgens de opzoekingen van archivariissen voor het eerst gevonden in het begin van de 18e eeuw, nl. in de stadsrekening van 1716. Zoals later zal worden aangetoond, had de uitdrukking "zeewijding" een andere betekenis.

En de processie en ommegang dan ?

Zoals overall elders moet men ook in Oostende tot in de middeleeuwen teruggaan om de processies te zien opstappen in de stad. Het voorkomen van zinnebeeldige groepen vindt zijn oorsprong in de middeleeuwse mysteriespelen die, eerst binnen de kerk zelf, later op het plein uitgevoerd, zich uitbreidden tot een "processie".

Elke stad, gemeente of parochie stond onder de hoede van een patroonsheilige. De eerste Oostendenaars - waaronder echt vissersvolk - hadden zich terecht onder de bescherming van de heilige Petrus gesteld, die ook visser was. Ter gelegenheid van het patroonsfeest ging dan telkens de processie uit. Processies werden toenmaals "gedraghen". Evocatieve groepen vergezelden de beelden van de beschermheiligen der parochie. De beschermheiligen van ambachten en neringen worden door de leden gedragen, zo Sint Elooï door de smeden, Sint Jozef door de timmerlieden, enz.

Er bestonden gewone processies en buitengewone... Deze laatste gingen uit om van God de genade te bekomen, wanneer de stad bange uren van overstromingen of oorlogsgevaar kende of ook om de Voorzienigheid te bedanken voor ontvangen weldaden. Zulke processies gingen o.a. vier keer uit in 1470, terwijl er 33 "gedraghen" werden van 1488 tot 1492... Tot de gewone processies behoorden de jaarlijkse Heilige Sacramentsprocessie, gehouden op H. Sacramentsdag en vooral de Sint Pietersprocessie op de naamdag van die heilige of de eerstvolgende zondag daarop.

Het was pas in 1484 dat er gesproken wordt over SS Pieter- én Paulusprocessie of ommegang te Oostende. Tot dan kende men alleen

de Sint-Pietersprocessie. In 1493 vinden wij eveneens de uitdrukking "ommegang" terug in de stadsrekeningen te Oostende.

Zoals gezegd werd in de loop der tijden en vermoedelijk in de 15e eeuw de naam Sint Paulus toegevoegd aan de Sint Pietersprocessie. Vermoedelijk werd aan de nieuwe hoofdparochie in de nieuwe stad een tweede beschermheilige toegevoegd aan die van Sint-Pieter, nl. Sint-Paulus. Na de vloed van 1394 werden de grenzen van Oostende-ter-Streep zuidwaarts verlegd. In 1401 werd een nieuw stadsplan getekend. In 1445 werd een nieuwe haven gegraven. In 1480 telde Oostende 42 schepen en was een koopcentrum. De vissers van Damme (verbonden met de zee door het Zwin), verkochten hun vis in de hallen te Oostende.

In 1478 legt de Bisschop de eerste steen van de toren van een nieuwe kerk. Het is trouwens op de oude vesten hiervan dat onze "Peperbusse" gebouwd werd. Paulus werd samen vereerd met Petrus. Welke betekenis heeft Paulus ? Hij was een wereldreiziger. Hij reisde per boot van het Midden-Oosten over Griekenland naar Italië waar hij zelfs Romeins staatsburger werd. Onder keizer Nero rond het jaar 65 zijn beide apostelen de marteldood gestorven. Ze werden Prinsen van de kerk genoemd en zeer vroeg is bij de eerste Kristenen een grote verering ontstaan. Petrus gedenken zonder Paulus kon moeilijk anders...

Op het einde van de middeleeuwen sprak men dus van de Sint-Pieter en Pauwelommegang. In de oude stadsrekeningen worden de uitgaven genoteerd. In 1497 hadden de rederijders van Oostende toneel opgevoerd op SS Pieters-en Paulusdag en werden daarvoor beloond met twee kannen wijn.

De processie die ieder jaar op 29 juni rondging, bekwam meer en meer bijval en steeds kwam er meer volk naar Oostende gestroomd. De magistraat vroeg aan Karel V een jaarmarkt op Sinte-Katharine-dag. Dit werd toegestaan in 1518 en tot het einde van de vorige eeuw was er ieder jaar begin juli een foort te Oostende (!).

(vervolgt)

Lionel DEWULF

# # # # # # # # # # # # #

TENTOONSTELLING

Dit jaar vieren de Zusters van de Kindsheid van Maria Ter Spermalie en het Koninklijk Instituut Spermalie hun hondervijftigjarig bestaan.

Ter gelegenheid van die viering wordt vanaf 09 augustus tot en met 28 september 1986 een tentoonstelling georganiseerd onder de titel "800 jaar Spermalie".

De tentoonstelling vindt plaats in de overgebleven zeventiende-eeuwse gebouwen van de abdij en aanpalende zalen en is dagelijks toegankelijk tussen 10 en 12 uur en tussen 14 en 18 uur. De inkom is in de Snaggaardstraat, 11 te Brugge.

Een rijk geïllustreerde catalogus, waaraan ± 25 wetenschappelijk geschoolde auteurs meewerken, is te verkrijgen.

A. VAN ISEGHEM

EUGÈNE YSAYE (1858-1931)

De biografie van één der grootste Belgische vioolvirtuozen hoeft hier zeker niet herhaald te worden. Zijn debuut te Oostende wordt echter in de meeste encyclopedieën en bij GREGOIR (op. cit.) verzwegen.

In de zomer van 1874, het jaar waarin hij zestien werd, werd hij ingeschakeld in het Kursaalorkest, waar men zijn expressief spel naar waarde schatte (1). Twee jaar later opende het muzikale seizoen dan ook met de 18-jarige YSAYE als concertmeester. Hij was al vlug het "troetelkind" van het voorname concertpubliek. Ook de pers was één en al lof over hem : hij speelde met enorme precisie en zekerheid (2). Men liet hem vaak populaire werken uitvoeren, zoals een bewerking met vioolsolo van "Méditation" van Charles GOUNOD (27.08.1876). Tussen de zomers van 1876 en 1877 ging hij zich vervolmaken bij VIEUXTEMPS. Hij vond ook nog tijd om in Antwerpen een concert te geven (3). In 1877 speelde YSAYE niet mee in het orkest. Eénmaal, op 19 augustus 1877, kwam hij er toch een concert geven als solist.

Begin 1878 verbleef hij te Parijs en werd er de "lion" van de Padeloup-concerten (4). Ter ere van hem werd een speciaal concert georganiseerd waarin hij alleen de werken van zijn meester VIEUXTEMPS speelde. In de zomer van 1878 waren de toeristen, een beetje onwennig in het nieuwe Kursaal met een vernieuwd orkest en een nieuwe dirigent, geen klein beetje tevreden "hun" IYSAYE op de ereplaats terug te zien. Een waar feest voor de melomanen werd het toen ze hoorden dat er wekelijks kamermuziekconcerten ingericht werden met hem. Het was op één van die voorstellingen dat ISAYE "l'enfant gâté d'Ostende" en een zeer fijne en briljante uitvoering van de Kreutzer-sonate, met JAËLL aan de piano bracht (5). L'Echo d'Ostende vond dat vooral het andante uit de vioolfantasie van ALLARD magistraal uitgevoerd werd (6). Op het afscheidsconcert op 22 september bracht hij het vioolconcerto in f van VIEUXTEMPS.

Op 14 augustus 1903 was hij te gast in het Oostends kursaal. Samen met zijn leerling DERU voerde hij het dubbelconcerto van BACH uit. Hij bracht ook het tweede vioolconcerto van Max BRUCH. Bovendien dirigeerde hij een Caprice van C. SAINT-SAENS, een eigen werk en een werk van zijn broer Théo. De pers was natuurlijk meer dan lovend : hij bezat een fantastische toonkwaliteit, kon zowel krachtig als heel innig spelen en bracht zijn toehoorders in verrukking met zijn gepassioneerde expressie. De zaal was barstensvol, reeds een uur voor het concert begon. Heel wat bekenden waren komen opdagen : oud-dirigent PERIER, A. DE GREEF, Emile SAUER, Constantin MEUNIER, Léon DUBOIS, Camille LEMONNIER en Karel MESTDAGH. YSAYE kreeg een welverdiende staande ovatie en applaus zonder einde (7).

Op 12 augustus 1904 kwam YSAYE terug, dit maal met het derde vioolconcerto van C. SAINT-SAENS, de ballade en polonaise van VIEUXTEMPS en de romance in G van BEETHOVEN. Bij de uitvoering had men het gevoel van absolute perfectie en de indruk dat hier een musicus een werk aan het creëren was, in plaats van een virtuoos die het interpreteerde (8).

In 1906 bracht hij in het Oostends Kursaal de "Geschiedenis van het vioolconcerto". Het begon op 17 augustus met het vioolconcerto in E van J.S. BACH en het vioolconcerto in D van BEETHOVEN. Hij vervolgde de week erop met het vioolconcerto van G van W.A. MOZART en het vioolconcerto in e van F. MENDELSSOHN-BARTHOLDY. De derde maal (30.08.1906) sloot hij de reeks af met het vioolconcerto in b van C. SAINT SAENS en het vioolconcerto in g van Max BRUCH.

BAUDOT en HEYNBERG

In de zomer van 1877 was het de dirigenten DUHEM en DUMON en de Kursaaldirectie onmogelijk om voor het hele concertseizoen één en dezelfde concertmeester aan te stellen. Waren beide kandidaten even sterk en sprak men een Salomonsoordeel uit? Of waren beide violisten (of toch zeker de beste van de twee) tijdens een bepaalde periode verhinderd om in Oostende aanwezig te zijn? In ieder geval werd BAUDOT solo-violist van 15 juli tot 8 augustus en nam HEYNBERG, vioolprofessor te Luik, zijn taak over tot 15 september. Beide solisten kregen in de pers een positieve kritiek (9).

SAM FRANKO

Sam FRANKO was gedurende één seizoen, namelijk in 1880 concertmeester. Hij was ook actief in de kamermuziekvoorstellingen. Hij speelde zeer zuiver (10), maar kreeg zware concurrentie te verduren van de talentvolle, jonge violist J. SMIT.

BERNARD DESSAU (1861-1923)

In 1887 kon de Kursaaldirectie en dirigent PERIER opnieuw niet zonder meer vooropstellen wie het meest geschikt was voor de taak van concertmeester. Waarschijnlijk werd J. SMIT nog wat te jong bevonden. Toch wou men hem niet alle kansen ontnemen. Dit maal werd het dan een echt Salomonsoordeel; de vioolsolo werd wekelijks gewisseld tussen B. DESSAU en J. SMIT. Beiden namen deel aan de kamermuziekconcerten en mochten elkaars evenknie genoemd worden. Deze Duitse violist studeerde bij SCHRADIECK, JOACHIM en WIENIAWSKY. Hij was achtereenvolgens violist te Görlitz, Gent, Königsbergen, Brünn, Praag en Rotterdam, waar hij ook leraar werd aan het conservatorium. In 1898 werd hij Konzertmeister aan de Berliner Staatsoper (11). Het jaar waarin hij te Oostende vooraan stond, was hij tevens solo-violist in het orkest te Gent (12).

(vervolgt)

Ann CASIER
Middelkerke

- (1). E.O., 10 september 1874.
- (2). E.O., 27 juli 1876 en 10 augustus 1876.
- (3). E.O., 21 december 1876.
- (4). E.O., 07 februari 1878.
- (5). S.O., 01 september 1878.
- (6). E.O., 27 juli 1878.
- (7). S.O., 15 augustus 1903; biografische notities in S.O., 13 augustus 1903.
- (8). S.O., 13 augustus 1904.
- (9). E.O., 26 juli 1877 en 06 september 1877.
- (10). S.O., 25 juli 1880.
- (11). art. Dessau, Bernhard, in Algemene muziekencyclopedie, o.l.v. J. ROBIJNS, J. MOSTAERT en M. ZIJLSTRA, dl. 2, Haarlem, 1982, p. 356.
- (12). E.O., 03 juli 1881.

KAMERLINGSTRAAT of CAMERLINKSSTRAAT

Naar aanleiding van het artikel van dhr. S. IPPEL betreffende de meest juiste benaming voor die straat, (zie "De Plate" nr 9, juni-september 1985) is het misschien nuttig even naar de oorsprong van deze benaming terug te keren.

Het gebied - watering of ambacht genoemd - gelegen in de kuststreek tussen de Ijzer en de Steense dijk was van in de middeleeuwen afhankelijk van de kamerlingen (of kamerheren) van de opeenvolgende graven van Vlaanderen en van de hertogen van Boergondië (die ook de graventitel van Vlaanderen voerden). Dit kamerlingschap bleef zelfs op een of andere wijze in voege tot bij de Franse revolutie, toen het werd afgeschaft. Dit gebied was dus letterlijk "het ambacht van de kamerling" of "des kamerlings ambacht". Het woord "kamerlings" werd echter in de loop der eeuwen op alle mogelijke manieren gespeld, tot de meest ingewikkelde, nl. "Caemerlynckx" toe.

Mijn persoonlijke voorkeur gaat naar de eenvoudigste en meest moderne schrijfwijze : "Kamerlings" met de s-uitgang van de bezitsvorm, en ik neem de vrijheid die in mijn proza verder te gebruiken.

De Koninklijke Commissie voor Advies en het Stadsbestuur kunnen terzake natuurlijk een andere mening hebben.

Topografisch vraagt de naamgeving van voornoemde straat wel wat uitleg : hoe komen we met de "Kamerling" op de Conterdam terecht ?

Het Kamerlingsambacht had van in de middeleeuwen een waterlossing naar de zee, voorzien van een sluis, welke gelegen was tussen Middelkerke en Raversijde ter hoogte van de vroegere watertoren van Middelkerke (zie aldaar nog de zg. Sluiswijk en de Sluisvaartstraat).

Deze "Kamerlingssluis" bestond nog, zij het in vervallen toestand, tot rond het einde van de 18e eeuw.

Vanaf 1817 tot 1820 werd naast de eerste, de zg. "Franse spuikom" van Oostende, die sedert 1810 in gebruik was, ook nog de achterhaven als bijkomend spuibecken ingericht. Dit gebeurde door het bouwen van een nieuwe spuisluis de zg. "militaire sluis". Daar het kanaal Brugge-Oostende en de Noordede onvoeldoende spuiwater leverden, werd een deel van de waterlossing uit het Kamerlingsambacht, dat intussen blijkbaar ook de naam "Grote Westwatering" had gekregen, doorheen de Steense dijk en de Ste Catharinapolder omgelegd, en samen met het water van de Ste Catharina- en de Gouwelozekeek naar de achterhaven gevoerd. Dit gebeurde via de heden nog bestaande uitwateringssluis met siphon van de Conterdam en een nieuw gegraven kanaal dat aan zijn monding ook van een sluis was voorzien.

Dit kanaal werd bekend als "Camerlincksvaart" of "Uitlossingsvaart van de Grote Westwatering". In de volksmond sprak men echter ook van "de Camerlinck", of van "het Varretje" op het toenmalige Bredense grondgebied.

De beide sluizen werden "Camerlinckssluis" genoemd.

De siphon aan de Conterdam gaf doorgang dwars onder de sluis van het terzelfdertijd aangelegde verbindingskanaal van het eerste handelsdok naar de vaart Brugge-Oostende. Ook deze thans

nog gedeeltelijk bestaande sluis werd, ten onrechte, soms als Camerlinckssluis bestempeld.

Bij de grote havenwerken rond de eeuwwisseling werd de Camerlincksvaart gedempt. De waterafvoer werd vóór 1907 ingebouwd in de westelijke kaaimuren van het vlotdok en van de Demeysluis en kreeg een uitmonding in de zeevaartse keermuur van het benedenhoofd van die sluis.

Om nu tot de straatnaam terug te komen :

KAMERLINGSTRAAT (zonder s bezitsvorm) heeft m.i. geen zin. Er was nergens in de omgeving ooit een "kamerling" aan te treffen.

CAMERLINKSSTRAAT is beter. Maar waarom kost men juist deze, toch ook verouderde schrijfwijze ? En het gaat hier toch ook niet over "de straat van de Camerlinck". Of bedoelde men de volksbenaming "de Camerlinck" die aan de vaart gegeven werd ? Had men de straat niet beter "Kamerlingsvaartstraat" of "Kamerlingsluisstraat" genoemd ? Het ware naar mijn bescheiden mening duidelijker geweest. Er nog nóg langere straatnamen te Oostende, bv. de Zandvoordeschorredijkstraat !

Gerard VANDAMME

- Bronnen : 1. "'t Sas zoals het was in Jean Baptist Marchal zijn tijd". E. DESOPPER/J.B. MARCHAL. Jaarboek Ter Cuere Bredene 1982.
2. "Historisch Geografische schets van de vaart". F. GEVAERT. Jaarboek Ter Cuere Bredene 1983.
3. Diverse plannen van Oostende en omgeving.

# # # # # # # # # # # # # #

VLAAMS GENOOTSCHAP VAN SANTIAGO DE COMPOSTELA - V.Z.W.

Het Studiegenootschap verbonden aan het Vlaams Genootschap van Santiago de Compostela doet een dringende oproep tot alle archiefonderzoekers om alle gegevens te willen helpen verzamelen die verband houden met de bedevaart naar Sint Jacobs. De volledige bronverwijzing, liefst met een integrale transcriptie of een fotocopie, kan bezorgd worden aan het :

Vlaams Compostela Studiegenootschap
Sint-Andriesabdij - Zevenkerken
8200 Brugge

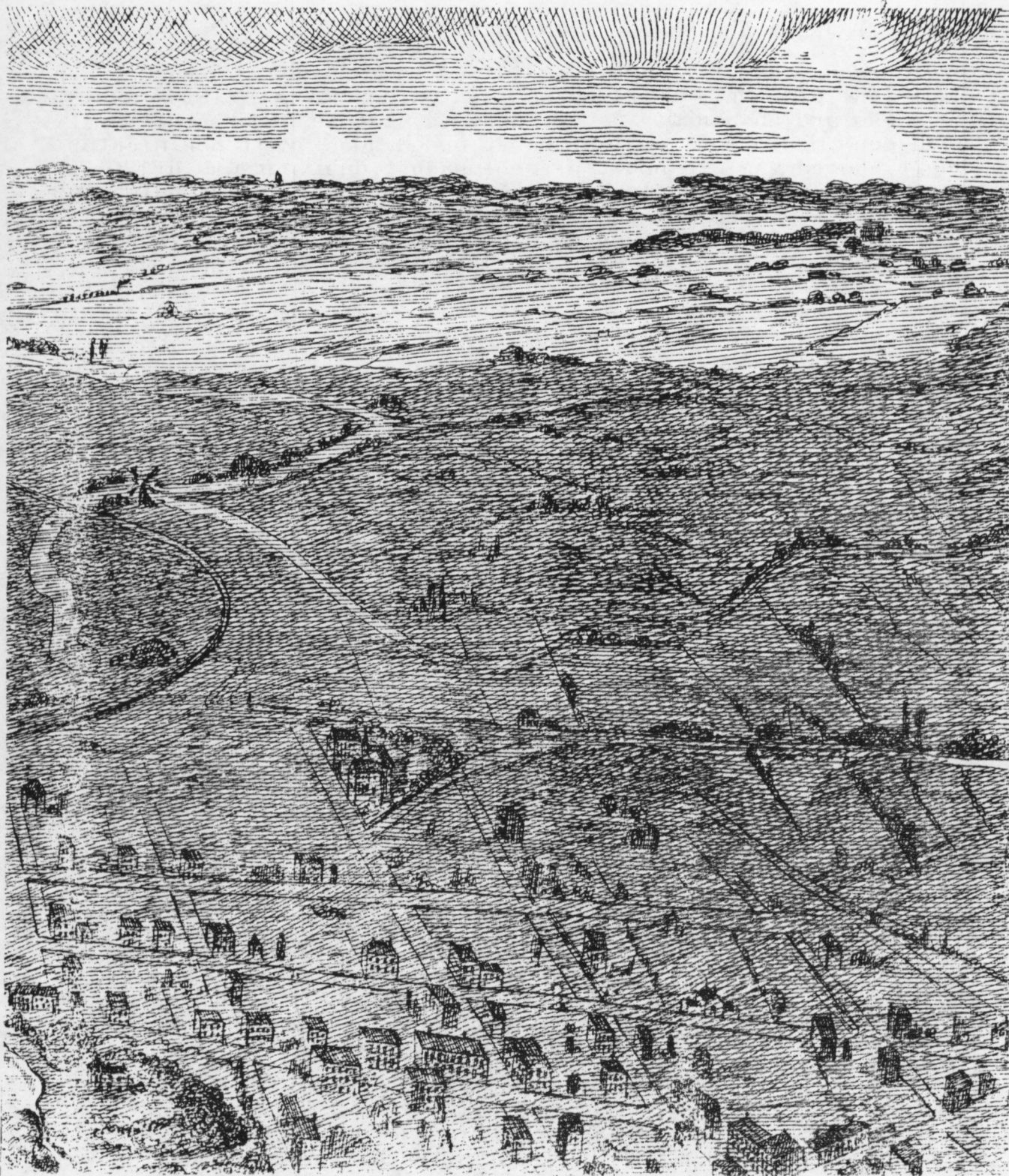
Bij de verwerking van de gegevens zal de identiteit van de ontdekker steeds worden vermeld.

# # # # # # # # # # # # # #

BIJ DE AFBEELDING

En nog steeds het gezicht op Oostende uit de lucht, gesigneerd DE BRUGADAL en te dateren omstreeks 1880. Deze keer krijgt het stadsgebied ten Z. van het Leopoldpark, dat we nog eventjes onderaan links zien de aandacht : een gebied dat nog in volle opbouw was in die tijd. Het Hospitaal in de Edith Cavellstraat is duidelijk te zien, alsook de erachterliggende Leffingestraat. Over het verder liggende gebied, meer bepaald wat de exactheid in weergave betreft, durf ik me hier niet uit te spreken. We zijn blij onze leden dit fragment aan te bieden : het is een stadsdeel dat in "De Plate" nogal verwaarloosd wordt !

¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶ ¶

VRAAG

De heer Wouter GREVEN, Pareloesterlaan 11, Oostende (tel. 70.97.58) zoekt alle informatie over BODEGA'S (d.z. Spaanse & Portugese wijnhuizen zoals bv. de "CINTRA") te Oostende : gegevens, foto's, enz.

Dr. Eugeen VAN OYE (1840-1926) is ons in 1986 nog bij naam bekend gebleven, omdat hij leerling was van Guido GEZELLE (1830-1899) te Roeselare en aan wie de vermaardste Vlaamse dichter uit de 19de eeuw menig mooi gedicht heeft opgedragen. Zelf ook dichter heeft Eugeen VAN OYE nooit uitgeblonken : daarvoor was hij te veel epigoon van Gezelle en miste hij de nodige zelfstandigheid, persoonlijkheid en originaliteit. Men mag zijn werken dan ook rekenen bij de vele literaire scheppingen van de vorige eeuw die thans zo goed als vergeten zijn. Wat niet wil zeggen dat deze literatuur, produkt van en in zijn tijd, waardeloos was ! Dat ware, met snelle voortvarendheid, een roekeloos lichtzinnig en onrechtvaardig oordeel vellen ...

Een interessant profiel van E. VAN OYE wordt door J.J.M. WESTENBROEK geschetst in het vierde deel van het "Nationaal Biografisch Woordenboek" dat in 1970 verscheen. In kol. 638-639 belicht WESTENBROEK de sterke en zwakke kanten van VAN OYE : "(...) Eugeen van Oye was een radicaal Vlaams strijder, voelde echter niets voor de organisatorische zijde van de activiteiten en had geen politiek inzicht. Als dichter was hij meer dichterkijk dan een echte artiest : toch toont zijn werk een door ongeremd idealisme duidelijk eigen, zo niet eigenzinnige aard. In het Vlaams cultuurleven is hij een merkwaardig knooppunt geweest : zijn publicaties en het door hem nagelaten archief zijn een interessante bron voor de geschiedschrijving van het Vlaamse literaire en muzikale leven, in het bijzonder van Gezelle en zijn kring en van componisten als Peter Benoit. In zijn jeugd nam hij, door zijn vriendschap met Gezelle, deel aan een belangrijke ontwikkeling in het toenmalige Vlaamse culturele leven, en in zijn Oostendse tijd is zijn enthousiasme voor Wagner typerend voor bepaalde Vlaamse literaire en muzikale kringen (...)"

Inderdaad, men kan rustig stellen dat Eugeen VAN OYE gefascineerd was door de artistieke persoonlijkheid en de muziek van Richard WAGNER (1813-1883), een reeds in zijn tijd fel geroemd en even heftig verguisde Duitse componist. Aan welke factoren is de Wagner-verering bij VAN OYE toe te schrijven ? Voor een belangrijk deel : zijn romantisch temperament, zijn neiging om de alledaagse realiteit te ontvluchten en in een geëxalteerde verbeeldingswereld op te gaan. Voorts : zijn sympathieën voor al wat Duits was die zich mede mengden, koesterden en integreerden in zijn dwepend romantisch gevoel en gemoed. Niet te vergeten noch te veronachtzamen is : zijn ontvankelijkheid voor muziek.

Zij die de invloed van Richard WAGNER op Eugeen VAN OYE en nog vele andere Vlamingen uit de negentiende eeuw willen kennen en smaken, kan ik wijzen op de studie van Dr. Karel WAUTERS : "Wagner en Vlaanderen 1844-1914 : cultuurhistorische studie" (539 bladzijden, met illustraties, 1.700 ₣), in boekvorm in 1983 uitgegeven te Gent door de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letterkunde.

E. SMISSAERT

B B B B B B B B B B B B B B B

DE PRENTKAARTEN

"WAPENSCHILD VAN OOSTENDE"

ZIJN TE KOOP IN ONS HEEMMUSEUM ! !

"LEVENSBOM" van JACKY DE MAEYER OP DE STROOIWEIDE - BEGRAAFPLAATS
STUIVERSTRAAT

Ter versiering van de strooiweide op de Begraafplaats-Stuiverstraat, voor alle echte Oostendenaars nog steeds "'t nieuw kerkhof", bestelde de stad in 1976 bij beeldhouwer Jacky DE MAEYER een monument. Dit gebeurde na een beperkte wedstrijd waaraan o.m. ook Gérard HOLMENS & Paul VERMEIRE hebben deelgenomen.

Het beeld, een compositie in brons en beton is in totaal 6,50 m hoog. Op een hoge betonnen paal rust een bronzen sculptuur in een schijnbaar wankel evenwicht. Bij nader toekijken zien we hier zaadvormen in die aan elkaar verbonden zijn. Het lag in de bedoeling de opgaande betonnen paal door klimop te laten overgroeien.

"Ideeën van levensbeweging, van opgang en neergang, van vruchtbaarheid en van groei van aarde naar lucht en ruimte worden er treffend in opgeroepen" constateerde criticus Jaak FRONTIER in "De Periskoop" van april 1978.

De officiële inhuldiging van het beeld had plaats op 27 juni 1976. Het geheel heeft de stad 400.000 Fr gekost.

* * *

Nu dan een woordje over Jacky DE MAEYER, de beeldhouwer en tevens stadsgenoot :

Jacky DE MAEYER (1938) is een selfmade kunstenaar. Gedreven door innerlijke drang is hij tot de kunst gekomen en met eigen inspanning en volharding heeft hij de expressiemiddelen verworven, die voor de uitdrukking van zijn visie nodig waren. Enkele jaren lang heeft hij zowel geschilderd als assemblagebeelden geconstrueerd.

Zijn vroegste beelden waren ietwat mysterieuze, meubelachtige constructies. Spirit, speelsheid en humor waren er de kenmerken van. Zo vertoonden ze laatjes, bakjes, hokjes en kastjes om iets zorgvuldig op te bergen, doch de deurtjes bleken alleen in de verkeerde richting te kunnen draaien. De bergruimten zelf waren leeg of er lagen

Levensboom, 6,5 m

houten blokjes en stijltjes in die de kijker tot grijpen uitnodigden. Wanneer hij ze evenwel vastnam, merkte hij, dat ze vastgespijkerd waren.

Geleidelijk liet Jacky DE MAEYER minder aan het toeval over en construeerde hij bewust meer overwogen, overzichtelijker ook. Liefde tot en kennis van de sculptuur van de primitieve volken betekende een verdieping en verrijking voor eigen werk en inzicht. Vooral de verticaal oprijzende figuur boeide de kunstenaar en kreeg in het eigen oeuvre de kenmerken van totem of idool.

Verwijzingen naar lichaam, ledematen, gezicht, ogen, haartooi of masker, symbolische elementen in verband met sexualiteit of vruchtbaarheid blijven steeds suggesties van ondergeschikte aard in de totaalstructuur van het beeld. De hechte, verticale, ritmische opbouw overheerst; het harmonische verloop van binnen- en buitentekening, van uitstulpingen en inkervingen, van rechten en bogen, cirkels en maanvormen domineert de reminiscenties aan figuratie en voorstelling. Om deze reden heeft de kunstenaar het gebruik van duidelijk herkenbare, verwijzende onderdelen als stijltjes, ornamenten, poten, laden, haken en leuning opgegeven.

In de beelden van ca. 1975-76 werden weer andere mogelijkheden ontdekt en uitgewerkt. Zo zijn er een aantal vlakgehouden, met streng geometrische vormen opgebouwde beelden, die weliswaar een duidelijke voorzijde hebben, maar tevens een interessante rugzijde vertonen. In al de creaties van Jacky DE MAEYER speelt het ritme een overwegende rol. De herhalingen met variaties en vormen en motieven komen in een rijke gamma van uitwerking terug. Vroegere beelden getuigen van een duidelijke voorkeur voor de symmetrische oplossing, bij een aantal meer recente constructies echter wisselen meer symmetrische gedeelten - bij voorkeur onderaan en bovenaan geplaatst - af met fragmenten waarin een verschuiving ten overstaan van de middenas plaats heeft. Ze zijn aldus het resultaat van een gelukkige versmelting van discipline en vrijheid.

Een suggestieve en fraaie vorm die in vele constructies van de kunstenaar terugkeert, is de zaadvorm. Hij staat in verband met ideeën als verbinding, ontluiking, leven, groei, energie.

Norbert HOSTYN

\$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$

UITNODIGING

De bestuursleden en leden van "DE PLATE" worden vriendelijk uitgenodigd tot de voorstelling van de roman

BOOGIE - WOOGIE

van John GHEERAERT

op donderdag 25 september om 20 u in

Gallerie "De Peperbusse"

Prins Boudewijnstraat 7, Oostende

DE OOSTENDSE DRUKKERS DAVELUY

Wie Oostendse drukken uit de tweede helft van de 19e eeuw en begin 20ste eeuw ter hand neemt - hetzij kranten, tijdschriften, brochures, pamfletten, overheids- en gelegenheidsdrukwerk - komt de naam Daveluy voortdurend tegen.

Met deze studie hopen wij een duidelijker overzicht te geven van de verschillende drukkers, uitgevers en boekhandelaars Daveluy die Oostende heeft gekend.

De activiteiten van de opeenvolgende Daveluy's overspannen de periode 1835-1910.

De eerste in lijn was Edouard-Alexis Daveluy (1812-1894). Na hem kwam zijn zoon Jules Daveluy (1848-1894).

Jules Daveluy werd eerst in het bedrijf opgevolgd door zijn weduwe, daarna door zijn zoon Georges Daveluy (1877-1948).

Georges Daveluy gaf daarna het bedrijf in handen van zijn jongere broer Richard-Jules Daveluy (1884-1949).

Preciese kennis omtrent de drukkersfamilie Daveluy is wenselijk, teneinde een groot aantal ongedateerde drukwerken juister te situeren en de werkzaamheden van naast elkaar werkende drukkerijen nauwkeuriger te kunnen nagaan.

Andries Van Den Abeele merkt terecht op in zijn studie omtrent de Brugse drukkersfamilies, dat het belangrijk is de familiale en sociale bindingen van een drukker in relatie te brengen met de produkties van zijn atelier.

Hiervoor dient men de drukker als familielid in zijn relatiekring te situeren, waaruit meteen veel over zijn beroepsactiviteiten en over de maatschappelijke en politieke rol die hij gespeeld heeft, duidelijk wordt (1).

HERKOMST VAN DE FAMILIE

De geschiedenis van de familie Daveluy brengt ons terug naar de Franse Stad Amiens.

In de annalen van deze stad staan ze bekend als een adellijke familie, die vooral naar het einde van de 18de eeuw en in de loop van de 19de eeuw een niet onbelangrijke rol speelden - vooral - in de plaatselijke politiek.

Best worden de Daveluy's nog getypeerd als "une famille industrielle et commercante".

Zo was een zekere Nicolas Daveluy-Bellancourt tijdens de jaren 1823-1830 burgemeester van de stad Amiens.

Internationale bekendheid geniet diens kleinzoon Marie Nicolas Antoine Daveluy (geboren te Amiens op 16 maart 1818).

Als katholieke zendeling kwam hij in Korea terecht (1844), waar hij op 25 maart 1857 tot bisschop werd gewijd.

Hij overleed te Tsjoung-tsjeng op 30 maart 1866 aan de gevolgen van een gewelddadige dood (2).

(1) Van Den Abeele (A.), De Brugse drukkers Bogaert, Biekorf, 1985, 85ste jg., pp. 47-67 - bijlagen.

Ibidem, De Brugse drukkers Amand Delplace-Beernaert en Modest Delplace, Biekorf, 1985, 85ste jg., pp. 131-144.

(2) Bibliothèque Municipale d'Amiens - antwoord op ons schrijven - gedat. 28 1984.

FAMILIE DAVELUY : DE "OOSTENDSE" TAK

NICOLAS ALEXIS DAVELUY
X
ANGELIQUE GENEVIEVE CLEMENT

ANTOINE NICOLAS ALEXIS DAVELUY (lithograaf)

°Amiens 26.04.1770
+Brugge 03.02.1838
xGent 11.09.1811

CATHERINE JEANNE COLETTE SALENS

°Gent 11.08.1791
+Brugge 04.12.1872

EDOUARD ALEXIS DAVELUY (lithograaf-drukker)

°Gent 31.05.1812
+Brugge 30.09.1894
xBrugge 17.11.1841

ANETTE ELISABETH D'ELHOUGNE

°Bergen op Zoom 15.02.1818
+Oostende 28.05.1872

JULES DAVELUY (drukker)

°Brugge 12.06.1848
+Oostende 06.01.1894
xOostende 16.11.1875

MARIE VAN HERCKE

°Oostende 08.03.1853
+Gent 03.05.1905

GEORGES DAVELUY (drukkerijbezitter)

°Oostende 06.02.1877
+Parijs 11.01.1948
xOostende 12.02.1898

VALENTINE JACQUES

°Ieper 19.01.1878

DOCHTER

RICHARD - JULES DAVELUY (drukkerijbezitter)

°Oostende 01.01.1884
+Oostende 01.07.1949
xOostende 26.09.1908

MARIETTE TAEN - HEE - TSEU

°Oostende 26.03.1893
+Oostende 19.06.1966

ZOON

Zeer recentelijk werd deze door paus Johannes Paulus bij zijn bezoek aan Korea op 6 mei 1984 gecanoniseerd (1).

Tenminste één tak van de familie ging op de vlucht voor de vlijmscherpe guillotine.

Uitgeweken naar onze gewesten vinden we de Daveluy's eerst terug te Gent, daarna te Brugge en Oostende.

I. EDOUARD-ALEXIS DAVELUY

Edouard Alexis Daveluy werd geboren te Gent op 31 mei 1812 als zoon van Nicolas Alexis Antoine Daveluy "fabriquant - savonnier" en Catherine Jeanne Colette Salens (2). Hij overleed te Brugge op 30 september 1894.

Edouard Daveluy leerde de eerste beginselen van de graveerkunst aan in de werkhuizen van kolonel Van Gorckem (1827-1830).

Begin 1830 verliet hij dit atelier voor een niet nader genoemd werkhuis en nam ook actief deel aan de Belgische Revolutie (3).

Pas op 31 maart 1835 kwam de familie Daveluy zich te Brugge vestigen in de Ezelstraat 25 (4).

Op dit adres werd de lithografische drukkerij Daveluy gesticht.

Begin 1836 verhuisde de ganse familie naar de Akademieplaats (de huidige Jan Van Eyckplein) en op 28 april 1837 naar de Engelsestraat 7. Toen reeds moest het huis Daveluy enige bekendheid hebben verworven, want er werd reeds een hulpgraveerder aangeworven, nl. Edouard Franciscus De Lay, stichter van het latere vermaarde lithografische bedrijf De Lay-De Muyttere (5).

Op 5 september 1838 verhuisden de Daveluy's naar de Hoogstraat 17 (6). Aldaar werd de winkel gevestigd, terwijl ruime ateliers betrokken werden langs de Groene Rei tegenover de Paardebrug. Uiteindelijk werd de detailhandel in de Hoogstraat gesloten en vestigde Edouard Daveluy zich op 10 september 1850 naast zijn lithografische werkplaatsen en drukkerij (7).

Hij opende er tevens een daguerreotype studio met ingang langs de Peerdestraat.

Van zijn ganse periode als daguerreotypist - nl. van 1850 tot 1860 - is weinig of niets bekend.

In 1860 werd overgeschakeld op de collodiumfotografie. Te Brugge werden van dan af de Daveluy's op fotografisch gebied toonaangevend (8).

-
- (1) Archives Départementales d'Amiens - antwoord op ons schrijven - gedat. 28 augustus 1984.
Centre Diocesain d'Information d'Amiens Dossier d'informations pour la célébration en l'honneur de Mgr. Daveluy, originaire d'Amiens et martyrisé en Corée, du 22 au 27 avril 1969.
  - (2) Burgerlijke Stand Gent - geboorten 1812 - 27 v°.
  - (3) Gedenkboek der nijverheid-tentoonstelling van West-Vlaanderen te Brugge, (1881), p. 141.
  - (4) Stadsarchief Brugge - bevolkingsregister 1809-1830 - D7 nr. 25 f° 169.
  - (5) Michiels (G.), Uit de wereld der brugse mensen. De fotografie en het leven te Brugge 1839-1918. Met een bijdrage over vrijmetselarij door drs. W.P. Dezutter, 1978, p. 17.
  - (6) Stadsarchief Brugge - bevolkingsregister 1830-1846 - B2 nr. 17 f° 26.
  - (7) Michiels (G.), op.cit., p. 18.
  - (8) Ibidem.

Edouard Alexis Daveluy trad te Brugge op 17 november 1841 in het huwelijk met Anette Elisabeth d'Elhougne. Hierdoor geraakte Daveluy familiaal verbonden met François D'Elhougne (1815-1892), een belangrijk Gents advocaat en liberaal voorman, lid van de Kamer van Volksvertegenwoordiging (1843-1852), (1866-1870), (1878-1886) en Minister van Staat (1881) (1).

In de lithografische drukkerij werden de beroemde en bijna legendarische speelkaarten gedrukt (2).

Dat Daveluy naast zijn drukke lithografische activiteit ook nog de fotografie ging beoefenen, wijst op het feit dat vele lithografen vreesden dat het fotografisch procédé de ondergang van de lithografie en al haar toepassingen zou teweegbrengen.

Naast lithograaf en drukker was Edouard Daveluy immers ook nog te Brugge uitgever van de bladen van de "Association libérale". In 1848 ging Daveluy te Brugge van start met het a-politieke publiciteitsblad "L'Indicateur de Bruges et de la Province" (3)

Voor zover de situatie te Brugge. Thans gaan we dieper in op hun aanwezigheid te Oostende.

Reeds in 1854 ging Edouard Daveluy te Oostende van start met een niet onbelangrijk bijhuis.

De activiteiten die men te Oostende ontplooiden waren precies dezelfde als deze van de Brugse hoofdzetel. Men deed er zowel aan lithografie, typografie en fotografie.

Begin juli 1854 ging Daveluy van start met het a-politieke advertentieblad "Annonce d'Ostende".

Pas einde 1864 ontkoppelde Daveluy de "Annonce" in een dubbele richting. Aldus ontstonden "L'Echo d'Ostende" een a-politiek informatieblad en de "Liste des étrangers" een seizoenblad. Vanaf januari 1857 was de drukkerij tevens verantwoordelijk voor de druk van het a-politieke informatieblad "Le Phare d'Ostende". De rol die Daveluy in deze krant speelt lijkt ons eerder onduidelijk. We stellen alléén vast dat de krant reeds op 27 september 1859 werd gedrukt bij zijn oud werknemer Florentinus Lagravière. Tijdens de seizoenmaanden van het jaar 1868 ging het huis ook van start met een tweede seizoenblad, nl. "Le Courrier des Bains".

Als adres voor het handelshuis werd opgegeven Sint Thomasstraat 10. (omstreeks 1860 Kapellestraat 105).

De adresopgave heeft alléén betrekking op de winkel die aan de drukkerij was verbonden.

De drukkerij zelf bevond zich in het achterliggende gebouw dat uitgaf op de Christinastraat 124.

De gebouwen waren op 23 juli 1863 voor de Brugse notaris Fraeys aangekocht (4).

Aan Edouard Daveluy komt ook de verdienste toe om te Oostende als eerste van start te gaan met mechanische persen.

---

(1) François en Anette d'Elhougne waren broer en zuster.

(2) Buysse (E.), Het huis Daveluy specialiteit van speelkaarten, Brugse courant (en Woensdagblad), 05.03.1955.

(3) Van Eenoo (R.), De pers te Brugge 1792-1914. Bouwstoffen, 1961, pp. 81-82

(4) Brugge, Provinciaal Kadaster, Oostende, Oost. Relevé 1863.

Jules Daveluy (1848-1894)

Georges Daveluy (1877-1948)

"Le Rat à tout faire"
Karikaturaal portret van Georges Daveluy
door Emile Bulcke (1901)

THE COMMENTARIES OF SR FRANCIS VERE

SLAG VAN OOSTENDE (10)

Ook het geschut op hun cattey aan de voet van de duinen beschoot de Zand-hil, de Porc-espice en Helmont (: 166). Gans die dag tot tegen het avondgloren werd Sandhil beschoten, en de oude stad kreeg 2200 kanonschoten te verduren.

Zo erg was de beschieting dat de plaats eerder de naam van IJzeren heuvel dan Zandheuvel verdiende. De heuvel zat zo vol kogels, dat vele onder hen er af rolden in de False-bray, en kogels die insloegen op reeds eerder ingeslagen kogels, vlogen in stukken de lucht in.

Tijdens deze beschieting maakte de vijand verdere voorbereidingen tot de eigenlijke aanval. Ladders werden aangebracht, munitie en handgranaten werden samen met ander materiaal opgeslagen. Dit bracht meteen ook vermoeidheid in de rangen.

Graaf Farnese, een Italiaan, zou eerst aanvallen met 2000 Italianen en Spanjaarden; hun doel Zand-hill, de bres, en de rand van de oude stad.

De Gouverneur van Diksmuide met 2000 man, Spanjaarden en anderen, zouden Porc-espice en Helmont voor hun rekening nemen.

Een andere kapitein met 500 man was de West-ravelijn toegewezen, en 500 man kreeg de zuidelijke "quarriers" tot doel. De Spaanse sergeant-majoor-generaal die gijzelaar was geweest in Oostende kreeg de west-quarriers tot doel. Allen moesten de westzijde aanvallen.

De Graaf van Bucquoy zou de oostzijde en de oostravelijn, samen met de nieuwe haven voor zich krijgen, samen met het ander deel van de oude stad. Alles was bevolen en klaar. (: 167).

Generaal Vere zag de intenties van de vijand. Het lage tij zou het gepaste ogenblik vormen. Vere nam geen nachtrust. Hij nam alle mogelijke voorzorgen om de stad te verdedigen en de vijand te weerstaan.

Er waren daar geen palissaden genoeg, en hij nam het besluit om verscheidene beschadigde woningen af te breken. Met dit hout werden palissades gebouwd.

Met hoog water werden de westsluizen gesloten zodat al het mogelijke water in de oude en nieuwe stad bleef. Tegen de avond werden alle beschikbare troepen gereedgemaakt en ter plaatse gebracht.

Om de zandheuvel en de bres te bevelen nam hij zijn broer Sir Horace Vere en Sir Charles Fairfax met twaalf compagnies waarvan sommige niet meer dan tien tot twaalf man bedroegen. Zij kregen een dubbele bewapening, een piek en een musket, samen met een goede voorraad aan munitie.

Op het scherm van de oude stad, tussen Zandhil en Schottenburg, een gevaarlijke plaats, stond Sir Francis Vere zelf met kapitein Zeglin met zes flauwe compagnieën in voor de verdediging.

In Schottenburg zelf waren kapiteins Utenhoven en Haughton met twee compagnies in bevel. Vanaf Schottenburg zelf waren, langs het scherm tot de oude kerk, die door de vijand vernield was, had hij colonel Lone geplaatst met 200 Zeelanders, die in de stad waren aangekomen, die dag dat het gesprek afgebroken was.

Vanaf de kerk langs het scherm en de noordelijke flank voerde kapitein Zithan het bevel over zes kleine compagnieën. De rest van het scherm werd onbemand gelaten. Op het scherm van de nieuwe stad, onder Vlamingburg, stonden vijf zwakke compagnies om de Mozestafel zo nodig te verdedigen en bij te staan. Op de Vlamingburg (-of burcht) stonden twee kanonnen en twee veldstukken opgesteld om de oude stad te verdedigen.

Op de west-ravelijn waren twee compagnieën op dezelfde wijze ingezet met één kanon en twee halve kanonnen. Voor de verdediging van Porc-Epice, een belangrijke plaats onder Helmont, nam Sir Francis Vere de vier sterkste compagnieën die hij kon bemachtigen.

Op Helmont, dat de bres flankeerde, en Zandhil langs het strand tussen de batterij van de vijand en de oude haven, waarover zij dienden te trekken om Zandhil te bereiken, en het scherm van de oude stad, dat Porc-Epice verdedigde, plaatste hij tien weinig krachtige compagnieën waaronder deze waarover hijzelf het bevel voerde. Daar kwamen negen bronzen en ijzeren stukken geschut, geladen met "geketende" kogels, en ladingen van musketkogels. (: 169).

Deze tien compagnieën werden als reserve aanzien. Zij moesten ingezet worden waar het meest nodig bleek, en stonden onder het bevel van kapitein Metkirck en sergeant-majoor Carpenter. De rest van de hoofdwerven waren weinig bemand, omdat daar geen schrik voor een aanval bestond.

Hier ziet U het groot aantal manschappen dat ingezet was, maar het geheel bezat geen kracht, en sommigen waren enkel 7 tot 8 man sterk. Samen rond de 1200 strijdbare manschappen om een leger van 10.000 man te trotseren.

Het bevelhebberschap en het oorlogsmaterieel waarover de generaal kon beschikken op het westelijk hoofdwerk, bestond uit twee hele en twee halve kanonnen die Helmont en Porc-Epice samen met de oude haven tot aan de tobaken dienden te verdedigen. Nabij die plaats moesten zij over de haven bij laag tij komen. Die stukken geschut waren ook geladen met musketkogels, ketenkogels en ijzeren kogels.

Op al die plaatsen, speciaal deze die de bres flankeerden en het strand beveiligden, beschikte Sir Francis Vere over de beste kanonnières uit de stad. Er was ook een Engelsman: Francis the Gurmer als beste kanonnière die reeds menig Spanjaard aan zijn dood geholpen had.

In 1869 is prake van twee lithografische persen. Om deze lithografische produktie te verzorgen had men een (onbekend) aantal Duitse graveurs aangetrokken (1).

Het fotografisch salon was vooral tijdens de seizoenmaanden zeer actief. Onze oudste vermeldingen gaan terug tot het jaar 1865 (2). In een advertentie uit 1867 vernemen we dat Daveluy de bekende Londense fotograaf Hart in zijn atelier had aangetrokken (3).

Het overlijden op 28 mei 1872 van Daveluy's echtgenote Anette d'Elhougne, had voor de drukkerij belangrijke konsekwenties. Edouard Daveluy trok zich uit de Oostendse drukkerij terug en vanaf dat moment werd de drukkerij totaal onafhankelijk van de Brugse vestiging. Zijn tweede oudste zoon Jules kwam aan het hoofd van de drukkerij te staan.

Om zijn uitzonderlijke prestaties als lithograaf, drukker en fotograaf verkreeg Edouard Daveluy van Koning Leopold I, de ere-titel van "Imprimeur et Lithographe de la Cour".

II. JULES DAVELUY

Jules Daveluy werd geboren te Brugge op 12 juni 1848 als zoon van Edouard-Alexis Daveluy en Anette d'Elhougne. Hij overleed te Oostende op 6 januari 1894.

Toen Jules Daveluy na het overlijden van zijn moeder op 28 mei 1872 de ouderlijke drukkerij overnam werden aanvankelijk geruchten uitgestrooid dat het handelshuis zou verdwijnen. De Daveluy's reageerden op volgende manier: "Des personnes ayant fait courir le bruit que nous cessions notre établissement à Ostende, nous avons l'honneur d'informer notre clientèle que ce bruit est éronné. Au contraire, nous venons d'augmenter considérablement notre matériel typographique et vu l'absence d'établissement lithographique en cette ville, nous monterons sous peu, un atelier de lithographie en tous genres, espérant ainsi continuer à mériter la confiance du public" (4).

Een eerste belangrijke vaststelling binnen de drukkerij betreft de omvorming van de a-politieke krant "L'Echo d'Ostende" in de spreekbuis van de "Association libérale".

Jules Daveluy's kontakten met de liberale partij waren voor het eerst gelegd binnen het Vlaamstalig dramatisch genootschap "Hoop in de Toekomst", waar hijzelf medestichter was van geweest in 1865.

Joseph Marion (1832-1879), de eerste voorzitter van "Hoop in de Toekomst", was tevens medestichter en penningmeester van de Oostendse "Association libérale", liberaal gemeenteraadslid en schepen (1872-1879).

Ook zijn opvolger als voorzitter van de "Association", de schepen Louis Maryssael, was bestuurslid van "Hoop in de Toekomst" en ere-lid van het "Vlaams Verbond".

Ook een aantal kollega-drukkers vinden we terug binnen het dramatisch genootschap.

---

(1) L'Echo d'Ostende, 21.03.1869/4.

(2) Ibidem, 03.05.1865/4.

(3) Ibidem, 29.06.1867/4.

(4) Ibidem, 09.06.1872/3-A.

Fransiscus Carrein (1815-1877), drukker van het vooruitstrevende liberale blad "De Noordster" (1867-1877) en het spiritistische blad "De Rots" was lid.

Bibliothekaris van "Hoop in de Toekomst" was niemand minder dan Joseph Daniels-Dubar (1821-1895), die Carrein als drukker van "De Rots" zou opvolgen.

Een derde element - naast het liberale en het Vlaamstalige - bracht de reeds aangehaalde figuren met elkaar in contact, nl. hun aanwezigheid binnen de spiritistische kringen "De Rots" en de "Groupe Dupuis".

Joseph Marion stelde zijn bekend hotel - Hôtel Marion - ter beschikking van de "Groupe Dupuis".

Ook drukker Carrein stelde zijn woning ter beschikking van de spiritistische kringen.

Jules Daveluy zelf zou bovendien een groot aantal spiritistische publikaties verzorgen (1).

Stadsarchitekt Pierre van Hercke (+ 1885) - tevens de schoonvader van Jules Daveluy - was ondervoorzitter en schatbewaarder van de spiritistische kring "De Rots" (2).

Van Hercke zelf schreef onder het pseudoniem van Hendrik Veerkraep het spiritistisch werk "De zuivere gevoelens der echte vrijheid" (1878).

Omtrent de verbondenheid tussen het spiritisme en liberalisme publiceerde het katholieke blad "Feuille d'Ostende" op 22 november 1877 volgend artikel : "Voyant les menées des Spirites et des Libéraux en notre ville, on est naturellement porté à conclure, que ces deux espèces d'individus ne forment en effet qu'un seul et même parti. Certes tous les libéraux ne sont point spirites, mais tous les spirites sont attachés de coeur et d'âme au libéralisme, et les plus ardents libéraux appartiennent à la secte spirite.

Que voyons-nous à la mort et surtout à l'enfouissement civil d'un spirite ? Les hommes les plus influents du parti libéral se font un honneur d'assister à cette manifestation anti religieuse : les chefs de leur association, les échevins de la ville même, portent les coins du poêle.

N'est-ce pas reconnaître ouvertement l'alliance qui existe entre le Libéralisme et le Spiritisme ? (3).

Een eerste - voorlopige - konklusie die we uit het aangehaalde materiaal wensen te trekken, is dat de spiritistische aktie uitging van een antireligieus, vlaamsgezind en liberaal midden. Hun hoofdbetrachting was de instelling van een surrogaat geloof. Het ware geloof in het hiernamaals werd bevestigd door de kontaktnaam die men verkreeg met de geest van de overledene !

Het jaar 1878 was een belangrijk keerpunt in de ontwikkeling van de seizoenpers. Het gebeuren in en rond het nieuwe Kursaal werden centraal gesteld.

De twee seizoenkranten "Le Courrier des Bains" en "Liste des Etrangers" werden op 30 juni 1878 door Jules Daveluy omgevormd tot "La Saison d'Ostende".

---

(1) Vandenabeele Patrick, De Oostendse drukkerijen. Een inleidend onderzoek naar het leven en het werk van een beroepsgroep (1780-1940). R.U.G., onuitgeg. licentieverhandeling 1984-1985, deel II, p. 62.

(2) De Rots, 01.08.1885/890-891.

(3) Groupe Dupuis, compte-rendu des séances de 1877, précédé de l'historique du spiritisme à Ostende depuis son établissement, 1878, p. 125.

De bedoelingen van de krant waren de volgende : "La Saison d'Ostende : ce titre dit, à lui seul, le but, le caractère et la durée de cette publication. Les habitués de l'ancien Kursaal et le public d'Ostende en général y trouveront "Le Courrier des Bains" et "La liste des Etrangers", deux bonnes connaissances d'autrefois, fondues, complétées, augmentées de renseignements nouveaux, de communications plus détaillées qui serviront de memento, de vade-mecum aussi bien aux habitants de la ville qu'aux étrangers. Combien de fois pendant le cours des saisons précédentes n'avons-nous pas entendu des gens s'écrier : "Comment! Il s'est passé hier telle chose intéressante au Kursaal ! Si je l'avais su, j'y serais allé bien certainement".

D'Autres fois une fête importante avait lieu, elle méritait d'être signalée, et cependant en l'absence d'un journal quotidien, elle n'obtenait en dehors du Cercle de ceux qui avaient assisté qu'un retentissement tardif et stérile.

Eh bien, "La Saison d'Ostende" arrive juste à point pour combler cette lacune...

La ville d'Ostende en créant son Kursaal, cet immense et somptueux établissement sans rival dans le monde, s'est pénétrée de cette vérité. Elle a convié la presse européenne aux fêtes d'inauguration de la saison, et le jour même où son Kursaal entre dans sa période d'exploitation régulière, elle fonde un journal "La Saison d'Ostende", journal bien modeste, bien inoffensif, qui n'a d'autre ambition que d'être intéressant, d'autre programme que d'être utile" (1).

Omtrent het gebruik van drukmachines en drukkersmateriaal hebben we volgende referenties.

In 1879 was Daveluy "(le) seul dépositaire pour la province...où l'on peut assister aux expériences du polygraphe. L'invention du polygraphe fait une véritable révolution dans le système de reproduire par l'impression en effet, quoi de plus simple que d'écrire ou de tracer un travail quelconque, souvent long et pénible et de faire instantanément un très-grand nombre d'exemplaires tout à fait identiques à l'original.

En 20 minutes on peut obtenir 50 exemplaires. Le polygraphe n'a rien de commun avec certains appareils dont on annonce à grandes réclames un tirage de plus de 50 copies et qui en réalité n'en donnent que 20 à 25 plus ou moins défectueuses, nous garantissons sur nos appareils 50 épreuves d'une netteté parfaite (2).

Kort daarop - in 1882 - was sprake van de "mekanieke boek- en steendrukkerij Jules Daveluy (met) acht mekaniek(e) en andere persen" (3).

De aard van het drukwerk ging in de richting van : adres- en visitekaartjes, affiches, programma's, omzendbrieven, facturen, wissels, brieven en enveloppen met firmanaam, boekwerken, brochures enz. ... (zowel) in boekdruk (typographie) en steendruk (lithografie).

Aankondigingsbrieven voor huwelijken, geboorten en sterfgevallen, met specialiteit in kleurwerken, al het drukwerk nodig voor de douanen, lossen en laden van schepen, enz. ... (4).

---

(1) L'Echo d'Ostende, 30.06.1878/2 B-C.

(2) Ibidem, 15.06.1879/5-D.

(3) Weekblad van Oostende, 26.11.1882/4.

(4) Ibidem.

Tevens was aan de drukkerij een "magazijn van bureelbehoefden, in 't groot en 't klein" verbonden (1).

Ook hebben we kunnen vaststellen dat de drukkerij in 1881 aan uitbreiding toe was : "a fin de pouvoir satisfaire notre honorable clientèle, nous venons d'agrandir considérablement nos ateliers et d'augmenter notre personnel.

Aan deze zeer dynamische drukkerij die toonaangevend was voor de plaatselijke pers- en drukkerswereld, kwam een abrupt einde met het vroegtijdig overlijden van Jules Daveluy op 6 januari 1894. Uit de geschriften die omtrent dit overlijden verschenen onthouden we vooral dat Daveluy als overtuigd vrijzinnig liberaal, burgerlijk werd begraven, dat de belangrijkste vlaamstalige dramatische genootschappen afgevaardigden naar de begrafenisplechtigheid hadden gestuurd en bovendien zijn vriend - de Gentse persmagnaat - Lodewijk De Vriese (als vriend) één van de vele lijkreden uitsprak (2).

We verliezen niet uit het oog dat precies de drukkerij Daveluy de stimulans gaf tot verdere ontwikkeling binnen de plaatselijke drukkerswereld.

Precies in hun atelier werden die mensen gevormd die - vooral kort na 1900 - als zelfstandig drukker van start zouden gaan.

Ten titel van inlichting geven we de namen van enkele van de in de drukkerij tewerkgestelde letterzetters-drukkers : Forrier Liévin (1854-1893) (3), Neyts Henri (1852-1898) (4), De Vriese Bernard (1858-1935) (5), Denaet Louis, Schouteere Emile, Lafon Pierre (6), Gobrecht Maurice (1859-1912) (7), Gobrecht Louis (1828-1908) (8), Roels Louis (9), Van Campo Henri, Désiré Chatlen (10), Lagravière Fredericus (1835-1885) (11), Callewaert Léon (12), Calmeyn Charles (13), Gydé J., Meyns Th., Carpentier J., Van Gele Leopold, Vincke, Haeghebaert, Lingier T., Boudengen, Hessens, Deweerdt, Dejaegher, Dedejn, Versluys, Schellinck.

III. MAISON JULES DAVELUY - IMPRIMERIE ET LITHOGRAPHE DE LA COUR

Onder deze benaming zette vanaf 6 janurai 1894 de weduwe van Jules Daveluy (geboren Marie Van Hercke) de drukkerij verder (14). De uitbating gebeurde in samenwerking met haar nog minderjarige zoon Georges (geboren te Oostende op 6 februari 1877) (15).

(1) Weekblad van Oostende, 26.11.1882/4.

(2) L'Echo d'Ostende, 11.01.1894/1; 2-A.

(3) Ibidem, 28.09.1893/2-B.

(4) Ibidem, 24.11.1898/3-E.

(5) Ibidem, 25.07.1899/2 D-E.

(6) Ibidem, 17.01.1908/3-B.

(7) Ibidem, 30.10.1912/3-A.

(8) Ibidem, 20.01.1908/2-D.

(9) Ibidem, 31.07.1908/3-C.

(10) Ibidem, 08.09.1881/2-D.

(11) Ibidem, 12.03.1885/3-B.

(12) Ibidem, 11.01.1903/2-B.

(13) Ibidem, 16.05.1901/1 E; 2 A-B.

(14) Ibidem, 11.01.1894/2-A.

(15) Ibidem, 04.05.1905/1 A-B.

Aan de innerlijke structuur van de drukkerij veranderde heel weinig. De kranten "L'Echo d'Ostende" en "La Saison d'Ostende" bleven er gedrukt.

Begin januari 1898 volgde haar zoon Georges haar in het drukkersbedrijf op (1).

Marie Van Hercke overleed te Gent op 3 mei 1905.

IV. GEORGES DAVELUY

Met de overname in janurai 1898 stond het handelshuis vanaf dat momemt bekend onder de benaming "Georges Daveluy - Imprimeur et Lithographe de la Cour" (2).

Reeds eigenaar-drukker van de kranten "L'Echo d'Ostende" en "La Saison d'Ostende" ging Daveluy in het jaar 1901 van start met een Vlaamstalig liberaal opinieblad. De nieuw gestichte "De Kustbode" voerde als motto : "Elk zijn plicht, elk zijn werk ! De burge-meester op 't stadhuis, de priester in de kerk".

De onverwachte dood van zijn moeder had belangrijke konsekwenties voor de drukkerij en wel in twee richtingen.

Hoewel de drukkerij en de kranten Georges Daveluy door erfenis toekwamen, besliste deze de drukkerij met bijhorende gebouwen over te maken aan zijn jongere broer Richard-Jules.

De overdracht had plaats op 30 maart 1906 voor de Oostendse notaris Berghman (3).

Vanaf dat moment stond de drukkerij bekend onder de nieuwe benaming "Maison Jules Daveluy, Richard-Jules Daveluy, successeur" (4). De kranten "L'Echo d'Ostende", "La Saison d'Ostende" en "De Kustbode" bleven echter het exclusief eigendom van Georges Daveluy (5).

Maar ook de krant "L'Echo d'Ostende" was aan veranderingen onderhevig. Vanaf 3 november 1905 verscheen ze 6 maal in de week. Het projekt bleek echter niet houdbaar en reeds op 26 oktober 1908 werd terug overgeschakeld op de vroegere periodiciteit van driemaal per week.

Buiten zijn rol als krantenuitgever en -drukker was Georges Daveluy vooral bekend in de kulturele sektor.

O.a. was hij medestichter - in december 1894 - van de sektie "dramatiek" binnen de plaatselijke liberale vereniging "Cercle Coecilia" (6).

Ook was hij een tijdlang directeur van de Oostendse stadsschouwburg (7).

V. RICHARD-JULES DAVELUY

Zoals reeds gemeld bij de behandeling van de "drukkerij Georges Daveluy", droeg deze op 30 maart 1906 de drukkerij over op zijn jongere broer Richard-Jules (supra).

---

(1) L'Echo d'Ostende, 09.01.1898 - supplément.

(2) Ibidem, 02.01.1898/1-C.

(3) Annexes au Moniteur Belge, 1908, n° 2114, p. 296.

(4) L'Echo d'Ostende, 31.03.1906/1-A.

(5) Ibidem, 18/19.04.1908/1-A.

(6) Cercle Coecilia Ostende. Section dramatique 1895-1905 - Xe anniversaire de la fondation.

(7) Ostende Illustré, 14.04.1907/61-62.

Deze zou onder de benaming "Maison Jules Daveluy, Richard-Jules Daveluy, successeur" de drukkerij blijven uitbaten tot 3 april 1908. Vanaf dat moment vormde de drukkerij zich om tot een coöperatieve vennootschap onder de benaming "Maison Jules Daveluy, société coopérative".

De dagbladen "L'Echo d'Ostende", "La Saison d'Ostende" en "De Kustbode" bleven nog steeds het exclusief eigendom van Georges Daveluy (1).

VI. MAISON JULES DAVELUY - SOCIETE COOPERATIVE

Op 3 april 1908 werd voor de Brusselse notaris Lucien Damiens overgegaan tot de omvorming van de "drukkerij Richard-Jules Daveluy" in de coöperatieve vennootschap "Maison Jules Daveluy - société coopérative" (2).

De inbreng van R.-J. Daveluy binnen de vennootschap strekte zich uit tot het gebouw met (drukkers-)inboedel gelegen aan de Kapellestraat, 105 (= de volledige vroegere drukkerij!) (3). Daveluy verloor hierdoor definitief het alléénbeheer over de drukkerij.

Toch was Daveluy's rol binnen de drukkerij nog niet helemaal uitgespeeld.

Bij de aanstelling van de (twee) beheerders die de vennootschap zou kennen, werd het personeelbeheer toegespeeld aan R.-J. Daveluy. Hoofdaandeelhouder Henri Raick zou zich vnl. met het financieel beheer inlaten.

Op 15 juni 1910 werd de naam van de drukkerij omgevormd tot "Imprimerie et Lithographie de la Cour" (4).

Hierdoor kwam het beheer van de drukkerij nu volledig in handen van Henri Raick.

Ook Georges Daveluy besliste om de eigendomstitel over de kranten "L'Echo d'Ostende", en "La Saison d'Ostende" over te maken aan de reeds vermelde Raick.

Vanaf 19 juni 1910 lag dan ook het direkteurschap en eigendom in zijn handen.

De naam Daveluy die zoveel aantrekkelijk drukwerk had gesierd, verdween voorgoed in de anonimiteit.

Patrick VANDENABEELE

---

(1) L'Echo d'Ostende, 18/19.04.1908/1-A.

(2) Annexes au moniteur Belge, 1908, n° 2114, pp. 295-298.

(3) De vermelding dat ook de kranten "L'Echo d'Ostende", "La Saison d'Ostende" en "De Kustbode" in handen kwamen van de vennootschap berust op een misverstand.

L'Echo d'Ostende, 18/19.04.1908/1-A.

(4) Annexes au Moniteur Belge, 1910, n° 5085, p. 676.

DE FOTOGRAFIE TE OOSTENDE

Ter aanvulling

Bij het aandachtig bekijken van prentkaart 78 in Yvonne VYNCKE's "Oostende in oude prentkaarten" deel 2, bemerkte ik op de gevel van het gebouw gelegen Leopold I-plein, ten westen van het politiebureautje en het terrein dat toegang gaf tot de bergplaatsen van de vereniging van de badinstellingen, een reclamebord "photographe" tegen de gevel bevestigd.

Na het doornemen van de reeds in "De Plate" gepubliceerde lijst, met aanvulling, van Oostendse fotografen kwam ik tot de vaststelling dat deze fotograaf nog onbekend was.

In "Le Nouvel Annuaire" van A. STRACKE - 1902 - kon het volgende achterhaald worden.

1° In de alfabetisch gerangschikte lijst volgens naam op p. 82

ROVERI A. photographie - pl. Léopold 6

2° volgens de straat op p. 154

Léopold I (place) 4

ROVERIE A.J. photographie

3° volgens het beroep op p. 259

photographe

ROVERI A. pl. Léopold I, 4

Meer gegevens over deze onbekende kon ik tot hiertoe niet achterhalen.

Wie weet meer ?

Daniel DESCHACHT

μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ

ERRATUM

Tijdschrift "De Plate" blz. 86 - 160.

De gereproduceerde porceleinkaarten behoren tot het Stedelijk archief en niet tot het archief van De Plate zoals de vermelding op de bladzijde aanduidt.

μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ μ

IN DIT NUMMER

- blz. 163 : G. BILLIET : Stracké en de oorlog 1914-18 (1).
- blz. 166 : J.B. DREESEN : Ter Cuere jaarboek...even voor u gelezen.
- blz. 168 : N. HOSTYN : Vergeten Oostendse kunstschilders - CXCVI.
- blz. 169 : L. DEWULF : De zeewijding te Oostende, vroeger en nu (1).
- blz. 173 : A. CASIER : Oostendse muziekgeschiedenis - XXXII.
- blz. 175 : G. VANDAMME : Kamerlingstraat of Camerlinksstraat.
- blz. 178 : E. SMISSAERT : Eugeen Van Oye als Wagner-aanhanger.
- blz. 179 : N. HOSTYN : Monumenten, beelden, gedenkplaten te Oostende - XXXIV.
- blz. 181 : P. VANDENABEELE : De Oostendse drukkers Daveluy.
- blz. 193 : D. DESCHACHT : De fotografie te Oostende.

TEKST OVERNAME STEEDS TOEGELATEN MITS BRONOPGAVE

VERBAUWE - 397
OOSTENDE CA. 1800
NAAMLOZE KOPERGRAVURE

